

**МЕСЕЦА МАЈА
У 21. ДАН.**

**СЛУЖБА, СИНАКСАР, АКТИСТ,
ОПИТ ДОПУЋЕНОГ КАНОНА И
ЖИТИЈЕ СВЕТИМ ВЕЛИКИМ И
РАВНОПОСТОЛНИМ ЦАРЕВИМА
КОНСТАНТИНУ И ЈЕЛЕНИ
(цсл. и сръ.).**

ѣже гдѣ именуется ѣ. И бѣдешъ вѣнѣцъ доброты въ рѣцѣ гдѣни, и дѣдѣма црѣтѣа въ рѣцѣ бѣа твоегѡ. И ктомѣ не наречѣшица ѡставленъ, и землѣ твоѣ ктомѣ не наречѣтца пѣстѣ. тебѣ бо наречѣтца вѡла моѣ, и землѣ твоѣ вселѣннаѣ, ѣакѡ бѣговолихъ гдѣ въ тебѣ, и землѣ твоѣ населѣтца. И ѣакѡ живѣи ѣноша съ дѣвою, тѣакѡ поживѣтъ сынове твои съ тобою. и бѣдетъ, ѣмже ѡбразомъ возвеселѣтца женихъ ѡ невѣстѣ, тѣакѡ возвеселѣтца гдѣ ѡ тебѣ.

Прѣрочества иѣѣнна чтѣнѣ [глава ѣ].

 вѣтѣица, свѣтѣица, ѣерлѣме: прѣиде бо твоѣ свѣтъ, и слава гдѣна на тебѣ возсѣа. ѣакѡ сѣ тѣмѣа покрѣетъ землѣ, и мрѣкѣ на ѣзѣки: на тебѣ бо ѣвѣтца гдѣ и слава ѣгѡ на тебѣ ѡзрѣтца. И поѣдѣтъ царѣе свѣтомъ твоѣмъ, и ѣзѣцы свѣтлостѣю востѡка твоегѡ. Возведѣ ѡкрѣтъ ѡчи твоѣ, и вѣждѣ ѡбраннаѣ чѣда твоѣ: прѣидѣтъ вси сынове твоѣ иѣдалѣча, и дѣщѣри твоѣ на рѣмѣхъ вѡзмѣтца. Тогда ѡзрѣши, и возрѣдѣшица, и ѡубѡишица, и ѡжѣснешѣица ѣрѣмъ, ѣгда прѣложѣтъ на тѣа богѣтство мѡрѣ, и ѣзѣкѣ, и людѣи. И прѣидѣтъ тѣи стада вѣбѣлѣдѣ, и покрѣютъ тѣа вѣбѣлѣды маѣѣамѣтѣи и гефѣрѣтѣи, вси ѡ слава прѣидѣтъ носѣще тебѣ злѣто и лѣванъ, принѣсѣтъ тебѣ и кѣмень чѣстѣнъ, и сѣсѣнѣ ѡ гдѣа бѣговѣстѣа. И вси ѡвцы кѣдѣрѣкѣа соберѣтца тебѣ, и ѡвни накеѡдѣтѣи прѣидѣтъ тебѣ, и вознесѣтца прѣѣтнаѣа на жѣртѣвенникѣ моѣ, и дѡмъ мѣтѣвы моѣа прослѣвѣтца. Вѣи сѣтъ, ѣже ѣакѡ ѡбѣлѣцы летѣютъ, и ѣакѡ гѡлѣбѣе со пѣтенцы своѣми; Го мноѡ ѣсть сѣѡнъ. менѣ ѡстрѡви ѡжѣдѣша, и кораблѣ дѣрсѣѣтѣи въ пѣрѣкѣхъ, ѣже прѣвѣстѣи чѣда твоѣ иѣдалѣча, и сребрѡ и злѣто ѣхъ съ нѣми, за ѣмѣа гдѣне сѣѡе, и за ѣже сѣѡмѣ иѣлевѣ слѣвѣнѣ бѣтѣи. И созѣждѣтъ сынове иѣнѡрѣдѣи свѣѣны твоѣ, и царѣе ѣхъ прѣдѣстѣнѣтъ тебѣ: за гѣѣвъ бо моѣ пораѣѣхъ тѣа, и за мѣтъ моѡ возлюбѣхъ тѣа. И ѡвѣрѣзѣтца вратѣ твоѣ, ѣерлѣме, вѣнѣ дѣнъ и нѡщѣ, и не затѣворѣтца, ѣже вѣстѣи кѣ тебѣ сѣлѣ ѣзѣкѣвъ, и царѣи ѣхъ вѣдѡмыѣ. ѣзѣцы бо и царѣе, ѣже тебѣ не пораѡбѣтѣютъ, погѣбѣнѣтъ, и ѣзѣцы запѣстѣнѣемъ запѣстѣютъ. И слава лѣванѡва кѣ тебѣ прѣидѣтъ, въ кѣпарѣсѣ и пѣнѣкѣ и кѣдрѣ вѣдѣпѣ, прослѣвѣтѣи мѣсто

сѣѡе моѡ, ӓ мѣсто нѡгх моӓхх прослӓвлю. Ӓ поӓдѣтх кх тееѣ боӓщӓнса
сѣноке смирѣвшӓхх тӓ, ӓ прогнѣвавшӓхх тӓ, ӓ поклѡнатса слѣдӓмх
нѡгх тѡѡхх всѣ прогнѣвавшӓн тӓ, ӓ наречѣнса грӓдх гдѣн сѣѡнх сѣӓгѡ
ӓӓлеѡа. За ѣже быти тееѣ ѡстӓвленѣ ӓ возненаѡдѣнѣ, ӓ не бѣ
помогӓӓн тееѣ: ӓ положѣ тӓ вх рӓдѡстѣ вѣчнѣю, весѣлѣе родѡмх родѡвх.
Ӓ ӓзисѣши млекѡ ӓзѣыкѡвх, ӓ богӓтѣство царѣй снѣси, ӓ разѣмѣеши, ӓкѡ
ӓзх гдѣ сѣӓӓӓн тӓ, ӓ ӓзѡавлӓӓн тӓ бѣх ӓӓлеѡх.

На лѣтӓн: сѣтѣхѣра хрӓма.

Тӓже сѣѣхх, глӓсх ӓ:

Достоѡѡлжнѡ совершӓемх пӓмӓть твою, кѡнстантѣне равноӓпѣлне,
всѣхх царѣй сѣпѣнь ӓ похѡлоѡ. просѡѡщѣенх бо быѡхх лѣчӓмн дхӓ,
всѣю ѡѡснѣлх ѣсѣ црѣковх хрѣтѡвѣ, собѡры вѣрнѣхх ѡвсѣѡѣ собрӓвх, вх
сѡѣтлѣмх грӓдѣ нѣкѣйсѣтѣмх: ӓдѣже слѡчестѣвѣхх ѡѡгасѣса шатӓнѣе, ӓ
ѣретѣѣсѣкѣӓ ӓзнемѡгѡша ӓзѣыкн, ӓ ѡбѣӓша: правослӓвнѣхх же вознесѣса
вѣнѣцх, ӓвльшейса вѣрѣ. ѡнѡдѣже ѡ нѣхх прослӓвнса правослӓвнѣншӓн,
ӓ всѣмх царѣмх проповѣданх былх ѣсѣ ѡтѣцх, ӓкѡ пѣрѡый ѡагрӓнѣцѣ ѡ
бѣӓ прѣемх. тѣмже мѡлнмх ти са совершӓющӓн пӓмӓть твою вѣрнѡ:
ӓспросѣ ѡчнѣнѣе прегрѣшѣнѣн дѣшӓмх нӓшымх. **Глӓсх ӓ. [вѣзӓнтѣеѡ:]**

Не ѡ члѡвѣкх зѡӓнѣе прѣимх, но ӓкѡ ѡжѣтѡеннѣ пӓнѡлх, ӓмѣлх ѣсѣ
сѣе пӓче свѣше, преслӓвне кѡнстантѣне, ѡ хрѣтӓ бѣӓ: знӓменѣе бо
крѣтӓ на нѣсѣн вѣдѣвх, сѣмх ѡѡловѣлса ѣсѣ ӓкѡ добрѣншӓн лѡвх: ѡ сѣмх ӓ
повѣдѣнѣтель прѡтѣвѣ вѣднмѣхх ӓ невѣднмѣхх вѡагѡвх ӓвѣлса ѣсѣ
неповѣдѣмѣ. тѣмже мѡлнмх тӓ ӓкѡ тѣпла молѣтѡеннѣка земнѣн,
дѡстѡннѡ пӓмӓть твою почитӓюще, вх дерзновѣнѣн ӓспросѣти нӓмх
просѡѡщѣенѣӓ, ѡчнѣнѣӓ, ӓ вѣлѣӓ млѣти.

Блѡгѡчѣнѡагѡ кѡнстантѣнӓ пӓмӓть, ӓкѡ мѣро ӓстоѡаѡӓемо днѣсѣ
ѡѡзѣӓ: хрѣтӓ бо ѡзжелѣвх, ӓѡлы пренеѡрежѣ, хрӓмх ѡзѡвѣнѣхх
на землѣн распѣншемѣӓ нӓсх рӓдн: на нѣсѣхх же ѡспрѣӓ надежѡды
вѣнѣцх. **Глӓсх ӓ:**

Юношескѣи провождаа вѣзрастѣ, ѣкоже бжѣтвенный павелъ, съ
кышнихъ прѣалъ ѣси бжѣтвенное дарованіе: и лютаго борца рать
всѣорѣжествомъ крѣта низвергалъ ѣси, царей похвало, константинѣ апѣле, ѡ
насъ ко гдѣ молиа, спсѣтіа дѣшамъ нашимъ. **Гласъ дѣ:**

Хвала бгѣ ѡ брѣнныхъ оустѣнъ воспѣваема ѣсть, въ бжѣтвеннѣи
памати твоѣи, константинѣ всехвалне: ты бо ѣвнѣа ѣси
прензѣщный вѣннъ словесѣ вѣры, порѣгавъ извѣданныа идолѣвъ зраки: и
нынѣ причѣа ѣси свѣтлости трѣнѣи, просвѣщааи помышлѣніа наша
мольбами твоими. **Слава, гласъ ѣ:**

Щрковѣ днѣсь оукрашѣнѣа державою твоѣю царю, тайнѣо веселѣтѣа, и
твоѣо всечѣстнѣю памать по достоанію прехвалнѣо почнтѣетѣа,
зѣвѣщи: радѣнѣа, ѣже павѣ поревновѣавый, и крѣтъ хрѣтовъ взѣмый, и
сѣти сокрѣшивый сопротивоборца: радѣнѣа, царей всензрѣдне, и апѣловъ
равночѣтне. радѣнѣа, вѣрныхъ оутвержденіе, и царей крѣпкое забрало,
константинѣ блженне: ѡ насъ ко гдѣ не ѡскѣдѣи молаа, ѣкѣ
дерзновѣніе имѣаи, царей оукрашеніе. **И нынѣ, прѣздника, илѣ бгѣорѣдиченъ.**

На стѣховнѣ: стѣхѣры, гласъ ѣ.

Пѣ: Бгдѣ ѡ дрѣва:

Пѣрвый царь ко хрѣтіанѣхъ, ѡ бгѣ, константинѣ, скипетръ воспрѣалъ
ѣси: тебѣ бо ѣвнѣа въ земли крѣемо спсѣительное знаменіе, ѣмже
и ѣзыки всѣа покорѣа ѣси подѣ ногами римлянъ, ѣрѣжѣе неѣборѣмое
имѣаи животворѣщій крѣтъ, блженне: ѣмже и привѣа ѣси бгѣ нашемѣ.

Сѣтѣхъ: Вознесѣхъ избрѣннаго ѡ людей моѣхъ, * ѡбѣтѣхъ дѣда раба
моего.*2

Боѣстиннѣ блженно чрѣво, и ѡщѣнна оутрѣба тебѣ носѣвшаа, царю
мировожадѣнне, хрѣтіанѣвъ радѣсте, константинѣ бгѣовѣнчѣанне:
римлянъ славо, богѣтѣтво и побѣрнѣче сѣрыхъ и вдовѣцъ, покрѣвъ
смирѣнныхъ, и недѣмѣющѣхъ въ скорѣхъ исправлѣніе, боѣстиннѣ и
плѣнныхъ избавлѣніе.

*2 Пс. 88,20в-21а.

БЖИТВЕННАА СКИНИА БЫЛА СЯ СЛОВА, СЯДИНА ПРЕЧТАА МТИ ДВО,
 ЧИСТОТОЮ АГГЛЫ ПРЕВОЗШЕДШАА, ПАЧЕ ВСЕХЪ МЕНЕ ПЕРЕТЬ БЫВША,
 ѠСКВЕРНЕНА ПЛОТСКИМИ ПРЕГРѢШЕНЬМИ: ѠЧИСТИ МЛТВЪ ТВОИХЪ БЖИТВЕННЫМИ
 ВОДАМИ, ПОДАЮЩИ ЧТАА, ВЕЛИЮ МЛТЬ.

По Ё-и кади́сѣ: сѣ́даленъ, гла́съ ѿ.

По: Аггльскѣа [силы]:

ОУЗВА́ЕМЪ НА КРѢТѢ ТВОРЕЦЪ СОЛНЦА И ТВАРИ, ТЕБѢ ЯКѠ СВЕЗДАѸ
 СВЕТАЮ, СЯ НБСѢ СВЕЗДАМИ ПРИВЛЕЧЕ: СМѢЖЕ И ДЕРЖАВѸ ПЕРВОМѸ
 ЦРКВЮ ВОЗЛОЖИ. ТѢМЖЕ ТА ВОСХВА́ЛЕМЪ, КОНСТАНТИНЕ ЦАРЮ
 БЛГОЧТИВѢЙШИИ, СЯ СЛАВНОЮ МАТЕРІЮ БГОМѢДРОУ. **[Дважды.]**

Сла́ва, и ны́нѣ, пра́здника, и́ли бѣ́городиченъ:

ПРЕДНАПИСУЕТЪ ГЕДЕѠНЪ ЗАЧАТІЕ, И СКАЗУЕТЪ ДѢДЪ РЖИТВО ТВОЕ, БЦЕ:
 СНИДЕ БО ЯКѠ ДОЖДЬ НА РНО, СЛОВО БО ЧРЕВО ТВОЕ, И ПРОЗВЛА СЯ
 БЕЗЪ СѢМЕНЕ, ЗЕМЛЕ СЯА, МИРОВИ СПСЕНІЕ ХРИТА БГА НАШЕГО, БЛГТНАА.

[Полѣелѣй. Велича́ніе:

ВЕЛИЧА́ЕМЪ ВА́СЪ, СТИИ БЛГОВѢРНИИ И РАВНОАПЛЬНИИ ЦАРИЕ, КОНСТАНТИНЕ И
 СЛАВНО, И ЧТЕ́МЪ СЯЮ ПА́МАТЬ ВАШѸ, КИ БО СТЫ́МЪ КРЩЕ́НІЕМЪ **[или:**
крѣ́томъ] ВСЮ ВСЕЛЕННЮ ПРОСВЕ́ТИЛИ СЯТЕ **[или: просвѣ́тисте].*4** **Или ино́е:**

ВЕЛИЧА́ЕМЪ ВА́СЪ, СТИИ БЛГОВѢРНИИ И РАВНОАПЛЬНИИ ЦАРИЕ, КОНСТАНТИНЕ И
 СЛАВНО, СТЫ́МЪ КРЩЕ́НІЕМЪ ВСЮ ВСЕЛЕННЮ ПРОСВЕ́ТИВШЫА **[и ко хри́сту]**
привѣ́дшыА]. **Ѳаломъ избра́нный: НБСА ПОВѢДУЮТЪ СЛАВѸ БЖІЮ.*5]**

По полѣелѣи сѣ́даленъ, гла́съ ѿ.

По: Горѣ предва́ри:

БЛГОНАРОЧИТА ПА́МАТЬ ТВОА ЯВЛЫШИСА НАМЪ, ѠЗАРѢЕТЪ КОНЦЫ
 БГОРАЗМІА СВѢТОМЪ, КОНСТАНТИНЕ БГОДОХНОВЕННЕ: ТЫ БО ВЪ ЦАРѢХЪ
 БЛГОЧТИВѢ ПОКАЗАЛСЯ СЯ, ЗАКОНЫ НБНАГѠ ЦРѢ СОБЛЮДЪ. ТѢМЖЕ
 МЛТВАМИ ТВОИМИ ИЗБА́ВИ НА́СЪ Ѡ ИСКУШЕ́НИИ. **[Дважды.]**

Сла́ва, и ны́нѣ, бѣ́городиченъ:

*4 ово Велича́е има више сличнихъ варијанти.

*5 Пс. 18,2.

ѠБНОВѢЛА ѢСН, ЧѢЛА, БЖѢТВЕННЫМЪ РЖѢТВОМЪ ТВОИМЪ НСТЛѢВШЕЕ ВО СТРАСТѢХЪ ЗЕМНОРОДНЫХЪ МЕРТКЕННОЕ ѠЩЕСТВО, Н ВОЗДВѢГЛА ѢСН ВѢА Ѡ СМЕРТИ КЪ ЖИВОТѢ НЕТАЛѢНІА: ТѢМЖЕ ТѢ ПО ДОЛГѢ БЛЖНІМЪ ВЕН, ДѢО ПРЕПРОСЛАВЛЕННАА, ІАКОЖЕ ПРОРЕКЛА ѢСН.

БТЕПѢННА, А-Н АНТИФОНЪ Д-ГѢ ГЛАГО.

ПРОКІМЕНЪ, ГЛАГО Д:

ВОЗНЕСОХЪ НЗБРАННАГО * Ѡ ЛЮДЕИ МОИХЪ.*6

СТІХЪ: СЕГѢ РАДИ ПОМѢЗА ТѢ БЖЕ БГЪ ТВОЙ, * ѢЛЕЕМЪ РАДОСТИ, ПѢЧЕ ПРИЧАСТНИКЪ ТВОИХЪ.*7

БСАКОЕ ДЫХАНІЕ:

ѢѢЛІЕ [Ѡ] ІѢАННА, ЗАЧАЛО ІѢ.*8

РЕЧЕ ГДЬ КО ПРИШЕДШИМЪ КЪ НЕМѢ ІѢДЕЕМЪ: [Ѣ,А] АЗЪ ѢСМЬ ДВЕРЬ, МНОЮ АЩЕ КТО ВНИДЕТЪ, СПЕЕТЪ, Н ВНИДЕТЪ, Н НЗЫДЕТЪ, Н ПАЖИТЬ ѠБРАЩЕТЪ. [Ѣ] ТАТЬ НЕ ПРИХОДИТЪ, РАЗВѢ ДА ОУКРАДЕТЪ, Н ОУБЕЕТЪ, Н ПОГДѢИТЪ: АЗЪ ПРИДОХЪ ДА ЖИВОТЪ НМѢТЪ, Н ЛИШШЕ НМѢТЪ. [А] АЗЪ ѢСМЬ ПѢСТЫРЬ ДОБРЫЙ: ПѢСТЫРЬ ДОБРЫЙ ДѢШѢ СВОЮ ПОЛАГАЕТЪ ЗА ѠВЦЫ. [Ѣ] ІА НАЕМНИКЪ, ІАЖЕ НѢСТЬ ПѢСТЫРЬ, ѢМѢЖЕ НЕ ѢТЬ ѠВЦЫ СВОѢ, ВІДИТЪ ВОЛКА ГРАДѢЦА, Н ѠСТАВЛЯЕТЪ ѠВЦЫ, Н БѢГАЕТЪ, Н ВОЛКЪ РАХИТИТЪ НХЪ, Н РАСПѢДИТЪ ѠВЦЫ. [Ѣ] ІА НАЕМНИКЪ БѢЖИТЪ, ІАКѢ НАЕМНИКЪ ѢСТЬ, Н НЕ РАДИТЪ Ѡ ѠВЦАХЪ. [А] АЗЪ ѢСМЬ ПѢСТЫРЬ ДОБРЫЙ, Н ЗНАЮ МОѢ, Н ЗНАЮТЪ МѢ МОѢ. [Ѣ] ІАКОЖЕ ЗНАЕТЪ МѢ ѠЦЪ, Н АЗЪ ЗНАЮ ѠЦѢ: Н ДѢШѢ МОЮ ПОЛАГАЮ ЗА ѠВЦЫ. [Ѣ] Н ІАНЫ ѠВЦЫ НМАМЪ, ІАЖЕ НЕ ѢТЬ Ѡ ДВОРА СЕГѢ, Н ТЫѢ МѢ ПОДОВАЕТЪ ПРИВЕСТИ: Н ГЛАГО МОЙ ОУСЛЫШАТЪ, Н БѢДЕТЪ ѢДИНО СТАДО, Н ѢДИНЪ ПѢСТЫРЬ.

ПО Н-МЪ ПСАЛМѢ:

ГЛАГО: МЛѢТВАМИ БГѢВѢНЧААННЫХЪ ЦАРЕИ, МЛѢТНИКЕ:

Н НЫНѢ: МЛѢТВАМИ БЦЫ:

ТАЖЕ: ПОМИЛѢ МѢ БЖЕ:

* Пс. 88,20в.

* Пс. 44,8б-в.

* Јн. 10,9-16 (зач. 36).

Посѣмъ: сѣхѣра, гласъ ѿ:

Бл҃гоу҃чѣнаго константи́на пѣмѣть, ѣкѣ мѣроу нѣстоуаваемо днѣсь
возсѣа: хрѣта бо возжелѣвъ, ѣдѣлы пренебрежѣ, храмы воздѣхъ на
земли распѣншемѣ насъ радѣ: на нѣсѣхъ же воспрѣа надежды вѣнѣцъ.

Канѣнъ прѣздника, на ѿ: и сѣхѣхъ, на ѿ.

Канѣнъ сѣхѣхъ, гласъ ѿ.

Пѣснь ѿ. Ірмѣс:

Бѣдѣ прошѣдъ ѣкѣ сѣшъ, и ѣгѣпетикаго сѣа нѣзвѣжава, ѣльтѣннѣхъ
копѣаще: нѣзѣвѣтелю и бѣа насѣмѣ поимъ.

Бдѣне нѣнѣй црѣю, црѣтѣвѣаго грѣхѣа нѣнѣ бо мнѣ, тѣоу҃хъ
оу҃гѣдникѣхъ мольбами, смѣреннѣю дѣшъ моѣ свобѣдѣ.

Гѣрнаго бѣхъ рѣчѣтель црѣтѣа, бѣженне константи́не, црѣю всѣхъ и
вѣцѣ оу҃момъ чѣстѣмъ, вѣровавъ послѣжѣа ѣсѣ.

Бѣтѣомъ ѣбѣнѣахѣна бѣоначѣальнѣмъ, тѣмѣ неразѣмѣа ѣстѣвѣла
ѣсѣ коѣстѣннѣ, бѣомѣдраа ѣлено, прѣискреннѣ црѣю вѣкѣхъ
порабѣтѣла ѣсѣ.

Бѣгѣрѣдѣнѣхъ:

Дѣрѣ бѣжѣтѣвеннаго вѣстока, ѣвѣрѣзи мѣ двѣри покаѣнѣа: и ѣ двѣрей
смерѣноѣснаго грѣхѣа, хѣдѣтайѣтѣвомъ тѣоимъ нѣзѣвѣ мѣ, вѣцѣ.

Кѣтѣаѣсѣа: прѣздника.

Пѣснь ѿ. Ірмѣс:

Нѣнаго крѣга вѣрхѣтѣвѣрѣе гѣи и црѣкѣе зѣжѣдѣтелю, тѣи менѣ оу҃тѣвѣрдѣ
въ любѣи тѣоѣи, желѣнѣи крѣаю, вѣрнѣхъ оу҃тѣвѣрѣжѣнѣе, ѣдѣне чѣвѣколюбѣе.

Бѣзмѣдѣа нѣнаа полѣчѣти потѣааа ѣсѣ, тѣмѣже зѣвѣщемѣ
бѣомѣдрѣ послѣдовѣаа ѣсѣ, и тѣмѣ ѣстѣвѣлаа ѣсѣ ѣтѣе прѣдѣннѣа
тѣи лѣсѣти, и сѣвѣтѣльнѣкѣхъ дѣомъ бѣжѣтѣвеннѣмъ бѣлаа ѣсѣ.

Хрѣтѣ прѣлѣпѣвшѣна, и на негѣ всѣчѣтѣнаа, всѣю возложѣвшѣи надежда,
ѣцѣннаа ѣгѣ мѣста достѣгла ѣсѣ: въ нѣхѣже прѣчѣтѣаа сѣрѣти
коплѣтѣнѣа прѣтѣрѣѣ, прѣбѣлѣи.

Спѣсительное ѿрѣжѣе, неразори́мое ѡдолѣнїе, хрѣті́анскѡю наде́ждѡ, крѣ́пѣѣ чѣтны́й, за́кнѣстїю сокро́венный, ты́и ѣа́вїла є́сїи, бжѣтвеннымъ распала́ема желанїемъ, бгѡблѣ́женнаа. **Бгѡро́диченъ:**

Сщѣннагѡ гражда́нства ѡпа́дѡ, прече́таа, приложѣ́хса ско́тѡмъ, и ѡсѡ́жденъ вѣсь бы́хъ, ѣа́же сѡдїю ро́ждашаа, вѣ́акагѡ ѡсѡ́женїа и́збави и спѣи ма.

Конда́къ и ѣкоєѡ прѣ́здника.

Та́же сѣда́ленъ, гла́съ ѣ:

По: Премѣ́ростїи:

Чѡстѡа простѣ́ръхъ къ нѣсїи, и свѣ́зднѡю навѣ́кнѡвѡхъ добро́тѡ, ѡ сїхъ та́йноу́чїемъ быва́а вѣ́аческихъ гдѣ: крѣ́пное же ѿрѣжѣе посре́дѣ ѡблѣста́, напѣсѡа: ѡ сѣмъ повѣ́жда́ти и держа́внымъ бѣ́тїи. тѣ́мже дѡшїи твоѣ́а ѡвѣ́ръхъ ѡ́чєсѡ, пѣсьмѡ прочѣ́хъ є́сїи, и ѡбра́зѡ наѡ́чївса, кѡнста́нтїне всече́те, моли хрѣ́та бгѡ, согрѣ́шенїи ѡста́вленїе дарова́ти прѣ́зднѡущымъ лю́бѡвию сѣ́бю па́мѡть твою́. **[Два́жды.]**

Гла́ва, и ны́нѣ, прѣ́здника, и́ли бгѡро́диченъ:

Премѣ́ростѣ и сло́во въ твоѣ́мъ чре́вѣ заче́нши, неѡпа́льнѡ мѣ́ти бжѣ́а, мі́рови роди́ла є́сїи мі́ръ соде́ржащагѡ: и въ ѡбѣ́тѡхъ понесла́ є́сїи вѣ́а носѡ́щаго, пѣта́телеа вѣ́хъ, и тѡро́ца тѡва́ри. тѣ́мже молю́ тѡ, всерѣ́аа дѣ́о, и вѣ́рнѡ сла́влю тѡ, и́збавѣ́тїеа мѣ́и ѡ прегрѣ́шенїи, и въ дѣнь сѡда́ є́гда прѣдста́ти ѣ́мамъ прѣдъ ли́цеа со́зда́телеа моєгѡ, вѣ́аще дѣ́о чѣтаа, твоѡ по́мощь то́гда пода́ждь мѣ́и: вѣ́а бо мо́жеши, є́ли́ка хо́щеши, всепѣ́таа.

Пѣ́снь ѡ. І́рмоєѡ:

Оу́сла́бїшахъ, гдѣи, смотре́нїа твоегѡ та́инство, разѡмѣ́хъ дѣла́ твоѡ, и просла́вїхъ твоѡ бжѣ́тѡ.

Съ нѣсѣ́ ѣа́кѡ па́вла тѡ дре́вле оу́локла́етъхъ хрѣ́тоєѡ гдѣ, кѡнста́нтїне, наѡ́чаа тѡ, црѣ́а є́дїнаго сего́ почита́ти.

Пресѣ́бѣтлымъ зна́менїемъ тѡ, блѣ́женне, свѣ́зда́ми хрѣ́тоєѡ сѣ́нцє ѡ́зарѣ́етъ, и свѣ́тїльнїка тѡ ѡмра́ченнымъ показа́.

И нрѣвы бѣлюбѣва, и бжѣтвенными дѣланїи досточѣдна, блжѣннаа
была ѣси: егѡ ради вѣроу тѣ слѣвнмъ.

И влѣши крѣмлю лѣты многими, нынѣ бжѣтвеннѡ побѣдѣ крѣта,
ѣмже спсѡхомсѧ, и дѣмѡнскѣа прѣлести избѣвнхомсѧ. **Бѣгородиченъ:**
дѡшѡ моѡ ѡзарї, ѡмрачѣннѡ согрѣшенїи, ѣже слнцѣ прѣвды
рѡждашаа, принодѣо.

Пѣснь ѣ. Ірмѡсъ:

Оутреннююще копѣмъ тн, гдї, спси ны: ты бо ѣси бѣхъ нашь, рѣзвѣ
тебѣ инѡгѡ не вѣмы.

Оутреневаа къ незаходїмомѡ слнцѡ, и влѣцѣ, црѡ бѣомѡдре, свѣта
испѡлененъ былъ ѣси.

Любѡвь и совершенное млрдїе, ѣкѡ порфѣрѡ носѣци, вселїлаа ѣси
нынѣ въ вѣшнѡа црѣтвїа.

Совоклѣпїлаа ѣси со безплѡтнѣхъ ѣлено ликостѡдїи, бѣхъ
ѡгѡдївши добродѣтельными твоїми дѣланїи. **Бѣгородиченъ:**

Дѣо, дѡшѡ моѡ ѡчїсти, ѡсквернѣннѡ сластїи тѣлесными,
навѣтомъ смїинымъ.

Пѣснь ѥ. Ірмѡсъ:

Млѣвѡ пролїѡ ко гдѡ, и томѡ возвѣщѡ печѣли моѡ, ѣкѡ сѡлѡ дѡшѡ
моѡ испѡниа, и живѡтѡ моѡ ѡдѡ приблїжїа, и молюа ѣкѡ іѡна: ѡ
тлї, бжѣ, возведї ма.

Собрѣлѡ ѣси бѣгѡнѡснѣхъ ѡтѣцѡ, блжѣнный ликъ преслѣвнѡ, и тѣми
константи́не всѣхъ ѡбѣреваааа срѣца ѡутвердїлѡ ѣси, ѣдиночїтна
славѡслѡвїти рѡждашемѡ, слѡва, и сопрѣтѡльна.

Вѣровавши въ гдѡ живѡ, ѣже быти всѣмъ подаѡщаго, мѣрзкнѣхъ и
сѣдѣтнѣхъ їдѡловъ, мѣртвѣннаа ѡрїнѡла ѣси слѡжѣнїа: и прїѣла
ѣси радѡстїа ѣлено црѣтво нѣное.

Алаӳию твоѣю ѡкормлѣми сло́ве, невѣдѣнїа глѣбочаѳшю тѣмѣ, и
 лю́тагѡ безбо́жїа вѣрю, тобо́ю црѣтковакшїи ѡрїи́дша: и
 приве́дѡша сѧ кз тѣхїмз вл҃гочїѣи прїста́ннїцамз ра́дѡущесѧ. **Б҃гѡро́диченз:**

Исцѣли́ ненецѣльнѡ недѣговакшее, и оу́хаплѣнїемз лѣкавагѡ лю́тѣ
 ноу́мзвѣкшесѧ ср҃це моѣ ѡтроковїце: и твоегѡ исцѣлѣнїа сподо́би, и
 спїси́ ма на тѣ надѣю́цагосѧ, мо́льба́ми твої́ми, прече́таѧ.

Конда́кз, гла́сз ҃.

Пѣ̆: А҃ка днѣсь:

Вонста́нтїнз днѣсь сѧ ма́терїю ѣ́леною, крѣтз ѡвла́ютз, всечѣ́ноѣ
 дре́во, все́хз оу́бѡ іѡде́сѧ погра́млѣнїе іѡще, ѡрѣ́жїе же на
 протївныѧ вѣ́рныхз ца́рей: на́сз во ра́ди ѡвнїсѧ зна́менїе ве́ліе, и во
 бра́нехз грѣ́зное. **І́косз:**

Вонста́нтїна, вѣ́рнїи, сѧ ма́терїю по́чтїмз: дѣ́да во и́и си́и словеса́
 ноу́слы́шавше, на ке́дрѣ и́и пѣ́нѣ и́и кѡпа́рісѣ, тресло́жный крѣтз
 познѡ́ша, ѡ́мже спїсї́тельнаѧ стрѣ́тъ послѣ́дова: и всѧ́ предста́внши іѡде́си,
 оу́гото́вннїсѧ показѡ́ти лю́демз ве́ліе ѡ́правда́нїе, сокро́венное за́внстїи
 ра́ди и́и не́навнстїи тѣ́хз, и сїѣ ѡ́бръѣтше показѡ́ша ѡ́нїи. сего́ ра́ди все́мз
 побѣдоно́снїи ѡвнї́ша сѧ, ѡрѣ́жїе носѡ́ще нево́рїмое, зна́менїе ве́ліе, и во
 бра́нехз грѣ́зное.

[И́и чте́мз и́зз про́лога.]*9

Пѣ́снь 3. І́рмо́сз:

Ѳ́троцы ѣ́врїейстїи вх пещїи попра́ша пла́мень дерзнове́ннѡ, и на ро́сѣ
 Ѳ́гнь прело́жїиша, вопїю́ще: вл҃гвѣ́нз ѣ́си, гд҃и вѣ́е, во вѣ́ки.

Твоѡ́ повелѣ́нїа сохрани́ѧ, по́вннѣсѧ твоемѣ́ зако́нѣ кѡнста́нтїнз,
 тѣ́мже беззако́ннѡщїхз нїзложїи ѡ́полчѣ́нїа, вопїѡ́ тевѣ́: гд҃и
 вѣ́е, вл҃гвѣ́нз ѣ́си.

Аре́во ѣ́же все́хз и́звлеќшее, досто́чѣ́дне, и́зз ро́ка погнѣ́ли,
 за́гребе́нное за́внстїю, на́мз ѡ́крывѡ́еши, по́греба́ѧи де́мѡны
 всегѣ́ннѣльнѡ во вѣ́ки.

9 текстове из „Пролога“ (= Синаксара) видети иза ове Службе, стр. 19.

Аѣлнѣи бжѣтвенными создадѣ єси срѣце твоє црковь бгѣ ѐлено, и храмы сїѣнныа томѣ создадѣ єси, и дѣже плѣтїю пречѣтыа насъ ради подѣтъ стращѣти.

Бѣгородиченъ:

Болю моею согрѣшай, и порабоцѣнъ безмѣстными ѡбывайми, ко ѡбывномѣ твоемѣ нынѣ притекаю мѣрдїю, ѡчаюннаго сїи ма, престѣла бже.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ:

Бедмерницею пѣщь халдѣйскїй мѣчїтель, бгѣчїтївымъ неистовнѣмъ разжжѣ, сілою же лѣшєю сїсены сїа видѣвъ, творцѣ и избѣвїтелю копїаше: ѡтроцы блгвїте, сїенницы воспѣйте, людїе превозносите ко всѣмъ вѣки.

Ико багрянницею, славне, ѡдѣавша мѣрдїемъ, и ѣкоже хламїдою, въ добродїю брѣтѣсть, вѣнцемъ оукрашенъ былъ єси, добродѣтелей совершеннымъ оумомъ. и престѣавша ѡ землїи къ вышнемѣ црѣтвїю, зовѣши: іерей блгвїте, людїе превозносите хрїта ко вѣки.

Бесѣлащюся видѣцїи сѣ сыномъ тѣмъ бгѣмѣдрымъ, славна ѐлено, въ бжїи црѣтвїи, хрїта величѣемъ, каши чїтнїй прѣзидникъ показѣвшаго намъ, паче лѣи солнечныа насъ ѡзарївшїй, вѣрнѣмъ поющїхъ, людїе превозносите хрїта ко вѣки.

Ико чѣдно желанїе твоє, и нравъ бжѣтвенный, славна ѐлено, женѣмъ похвалѣ! мѣстѣ бо достїгши, чїтнїа стращѣти подѣмшихъ, вѣщѣ всѣхъ храмы прекрасными оудобрїла єси копїющи: людїе превозносите хрїта ко всѣмъ вѣки.

Бѣгородиченъ:

Ашїи моеѣ ѡчи многими престѣплѣнїи ѡслѣплѣнныа, бже просвѣтїи: оумъ мой оумнїи и срѣце, молюся, смѣщенное сластїми многобразными, и сїи ма копїюща: іерей блгвїте, людїе превозносите чїтѣю ко всѣмъ вѣки.

Пѣснь ѡ. Ірмосъ:

Оужасѣа ѡ сїемъ нѣбо, и землїи оудивїшасѣ концѣ, ѣко бгѣ гавїсѣ члвчкѣмъ плѣтскїи, и чрево твоє бысть прострѣннѣйшее нѣбѣ. тѣмъ тѣмъ бже, аггловъ и члвчкѣмъ чиноначалѣмъ величѣютъ.

На хвалитехъ: стѣхѣры ѿ праздника. Тѣже ѿ сѣѣхъ, гласъ ѿ.

По: ѿ преславногъ чѣде!

Радѣша константинѣ премудре православіѣ истѣчнице, напаѣи всегда
сладкими водами всю подсолнечную, радѣша кореню, ѿз негѣже
прозвѣе плодъ, питаѣи црковъ хрѣтовъ. радѣша похвалѣ концѣхъ
преславне, хрѣтіанскихъ царей первѣйшій. радѣша радости вѣрныхъ.

Црѣтвѣи тварію, блгопкорное предзрѣи срца твоегѣ премудре,
словеснѣ оуловлѣетъ тѣ, безсловесіемъ держіма: ѿ ѡзарѣхъ твоѣ
помышленіе блгочтіѣ разумѣни, міръ показа свѣтозарѣ, ѣкѣ солнце,
лѣчи испѣцѣюща бжтвенныхъ дѣлѣи преславне.

Гдѣи оученіѣ, ѣкоже землѣ ѿзбрѣннаѣ, пріемши всехвѣльнаѣ,
добрѣдѣтельныхъ дѣлѣи блгоплѣдіе прозвѣла ѣси, помышленіѣ
наша питающее, оуподобленіемъ ѣлено премудраѣ граждѣнства твоегѣ:
тѣмъже празднѣемъ радостнѣ, днѣсь пѣмѣть твоѣ торжествѣюще.

Ѣлѣемъ радости, твоѣ причѣстники, хрѣтѣ, константина ѿ ѣленѣ,
преславноѣ помѣзѣла ѣси, прѣлестъ возненавидѣвшихъ, ѿ твоѣѣ
добрѣты возжелѣвшихъ: ѿ црѣтѣѣ нѣнагѣ твоегѣ сѣхъ сподѣбѣла ѣси,
блгочтіѣ первѣѣ на землѣ, словѣ црѣтѣовавшихъ, манѣніемъ твоѣмъ.

Гласъ, гласъ ѿ. [Мѣдѣдіѣ патрїѣрха]:

Црѣ царей, ѿ бѣхъ, богѣтymi дарѣваніѣи оукрашѣи достѣнныѣ, сѣмъ сѣ
нѣсѣ ѣкоже пѣла преславногѣ, знаменіемъ крѣтнѣмъ тебѣ,
константинѣ, оуловѣ: сѣмъ, рѣхъ, побѣждѣи врагѣ твоѣ. ѣгѣже взыскѣхъ
сѣ мѣтерію бѣомѣдрою, ѿ ѡбрѣтѣѣ ѣкоже желѣла ѣси, сѣхъ держѣвноѣ вѣ
бѣгство ѡбратѣлѣ ѣси. сѣ нѣю оубѣ молѣ ѿ православнохъ царѣхъ ѿ
хрѣтолюбѣвомъ вѣнствѣѣ, ѿ ѡ вѣхъ пѣмѣть твоѣ совершѣющѣхъ вѣрнѣ,
ѣдѣнагѣ члѣвѣколюбѣѣ, ѿзбѣвѣтѣѣ всѣкагѣ гнѣѣѣ.

ѿ нынѣ, праздника.

Гласѣсловѣѣ великое.

Ѣктѣніѣ. ѿ ѡпѣетъ.

НА ЛІТУРГІИ.

Бл҃женна прѣзѣнна, ꙗкоже въспѣвъ: ꙗкоже въспѣвъ ѿ-а на дѣ.

Прокіменъ, гласъ ѿ:

Во всю зѣмлю ѡзвѣде въспѣваніе ѿхъ, * ѡ въ концѣхъ вселѣнныхъ гл҃голы ѿхъ.*8

Стѣхъ: Нѣсѣ повѣдають славу бж҃ію, * твореніе же рѣкѣ ѿгѣ въспѣваетъ твѣрдѣ.*9

Ѳѡла къ галѣтѣмъ, зачѣло ѿ.*10

Врачїе, [а,а] сказѣю вамъ, бж҃гобж҃ствованіе бж҃гобж҃ственное ѿ менѣ, ѡакѣ нѣтъ по чл҃вѣкѣ. [к] Ни во ѡзѣ ѿ чл҃вѣка прѣѡхъ ѿ, ниже налчїеа: но ѡвлѣнїемъ ѿнѣхъ хр҃тѣомъ. [г] Слѣшѣте во моѣ житїе ѡногдѣ въ жидѣвствѣ, ѡакѣ попрѣмнѣ гонѣхъ цр҃ковѣ бж҃ію, ѡ рѣрѣшѣхъ ѡ: [д] ѡ прѣспѣвахъ въ жидѣвствѣ пѣче мнѣхъ свѣрѣтнїкѣ моѣхъ въ рѣдѣ моѣмъ, ѡлнѣхъ ревнїтель ѡѡ ѿчѣскнѣхъ моѣхъ прѣдѣнїѣ. [е] ѿгдѣ же бж҃говолѣ бѣхъ, ѡзѣрѣвѣ мѣ ѿ чрѣва мѣтере моѣѣ, ѡ прїзѣвѣвѣ бж҃гѣтїю своѣю, [ѡ] ѡвнѣтнѣ сѣѣ своѣгѣ во мнѣ, да бж҃гобж҃ствѣю ѿгѣ во ѡзѣцѣхъ: ѡбѣ не прїложнѣа плѣтнѣ ѡ крѣвнѣ, [з] Ни въздѣхъ во ѡѣрлѣмъ къ прѣдѣннѣмъ менѣ ѡплѣмъ: но ѡдѣхъ во ѡравїю, ѡ пѣкнѣ възвратнѣа въ дамѣскѣ. [и] Потѣмъ же по трѣѣхъ лѣтѣхъ въздѣхъ во ѡѣрлѣмъ соглѣдѣтнѣ пѣтрѣ, ѡ прѣвѣхъ ѡу негѣ днѣ пѣтнѣдѣсѣтѣ. [ѣ] ѡногѣ же ѿ ѡплѣмъ не вѣдѣхъ, тѣкмѣ ѡакѣвѣ брѣтѣ гдѣѣ.

Ѳѡе лн прїлчнѣа въдѣтрѣ пѣтѣдѣсѣтнїцы, чѣтѣа

Ѳѡла въ дѣѣннѣхъ, зачѣло мѣ.*11

Во днѣ ѿнѣ, [кѣ,а] ѡгрїппѣ (же) къ пѣнѣ рѣчѣ: повѣлѣвѣа тнѣ ѿ сѣвѣ самѣмъ гл҃голатнѣ. тѣгдѣ пѣнѣлѣ прѣстѣрѣ рѣкѣ, ѿвѣщѣавѣше: [к] ѿ вѣхъ, ѿ ннѣже ѿклѣветѣемъ ѿсѣмъ ѿ ѡдѣѣ, царѣ ѡгрїппѣ, неплѣю сѣбѣ бл҃женна бѣтнѣ, ѡакѣ прѣдѣ тѣбѣ ѿвѣщѣатнѣ днѣсѣ ѡмамъ: [г]

*8 Пс. 18,5а.

*9 Пс. 18,2.

*10 Гал. 1,11-19 (зач. 200).

*11 Д. ап. 26,1-5, 12-20 (зач. 49).

Паче же вѣдѣца тѣхъ свѣдѣній всѣхъ іудейскихъ обычаевъ и взысканий. тѣмже молюся ти, долготерпѣливѣи послѣшати мене. [а] Житіе оубо мое ѓже ѿ юности, испѣва бывшее во ѓзыцѣхъ моихъ во іерлѣмѣ, вѣдающе вси іудеи: [б] Вѣдающе мѣ испѣва, ѓще хотѣюще свидѣтельствовати, ѓко по извѣстїи ѓреси нашеѣ вѣры, жѣхъ фарїсей. [...] [в] Въ нѣхже нѣдѣи въ дама́скѣ, со влѣстїю и повелѣніемъ ѓже ѿ архїерей, [г] Въ полѣднѣ, на пѣти видѣхъ, царю, съ нѣсѣ паче сїанїа сїнечнаго, ѿсїавшїи мѣ свѣтъ, и со мною нѣдѣи. [д] Вѣдѣхъ же падшымъ намъ на зѣмлю, слышахъ гласъ глголющихъ ко мнѣ, и вѣщающихъ єврейскимъ ѓзыкомъ: сїуле, сїуле, что ма гонїши, жѣстоко ти ѓсть протївѣ рожна прѣти. [е] Ѣзъ же рѣхъ: ктѣ сїи гдѣ; Ѣнъ же рече: Ѣзъ ѓсмь їиъ, ѓгоже ты гонїши. [ж] Но востани, и стани на ногѣ твоѣ: на сѣ бо ѓвнѣхъ ти, сотвори ти тѣхъ и свидѣтелѣ, ѣхже видѣхъ сїи, и ѣхже ѓвлѣ тебе, [з] Нѣмѣа тѣ ѿ людѣи іудейскихъ, и ѿ ѓзыкъ, къ нѣмже Ѣзъ тѣ послѣ: [и] Ѣверити Ѣчи ѣхъ, да ѿбратѣтѣ ѿ тѣмъ въ свѣтъ, и ѿ Ѣласти сатанины къ бгѣ, ѓже прѣати нѣмъ ѿставленїе грѣхѣвъ, и достоѣнїе во сѣбѣхъ вѣрою, ѓже въ мѣ. [к] Тѣмже царю агріппо, не быхъ протївенъ нѣномѣ видѣнїю: [л] Но сѣбѣмъ въ дама́сцѣ прѣжде и во іерлѣмѣ, и во всякой странѣ іудействѣ, и ѓзыкомъ проповѣдѣю покаѣтѣся, и ѿбратїтѣся къ бгѣ, достѣнна покаѣнїю дѣла творѣще.

Ѣллиѣа, гласъ Ѣ:

Вознесѣхъ нѣверѣннаго * ѿ людѣи моихъ.*¹²

Сѣбѣхъ: Гдѣ сїлою твоѣю возвеселїтѣся царь, * и ѿ сїенїи твоѣмъ возрѣдѣтѣся сѣлѣ.*¹³

¹²* Пс. 88,20в-21а.

¹³* Пс. 20,2.

ПРОЛОГЪ:^{*16}

МѢСѢЦА МАІА ВЪ КѢ ДЕНЬ .

СѢДѢЮЩАЯ НѢ РАВНА АПѢЛОМЪ ВЕЛИКАГО ЦРѢА КОНСТАНТИНА .

НѢ ХРѢТОЛЮБИВЫА МАТЕРЕ ЕГѢ ЦРЦЫ ЕЛѢНЫ ,
БѢГОСЛОВѢ ОУЧЕ .

РЕЛИКТИН СѢН БѢЖЕНЫН , НѢ ПРЕСЛАВНЫН ВЪ ЦРѢХЪ КОНСТАНТИНЪ , СѢНЪ БѢШЕ КОНЕТА ЗЕЛѢНАГО , НѢ ЕЛѢНЫ УЧНЫА . КОНЕТА БО ВѢДѢКЪ БѢШЕ ѠДЦѢРЕ КЛАВДІА ПРЕЖДЕ ЦРѢСТВОВАВШАГО ВЪ РИМѢ , ПРЕДѢ ДІОКЛИ ТІАМОВА НѢ КАРНИОВА ЦАРѢСТВА . СѢН КОНЕТА Ѡ ДІОКЛИТІАНА ВАЛѢРІА ПРИАГЪ ОБѢЩНИКЪ БЫТИ ЦАРѢСТВІА ЕГѢ . СЪ МАЖИМІАНОМЪ ГАЛѢРІЕМЪ ИНЫМЪ ВОЕВѢМЪ ЕЖЕ НА ХРѢТА ГОНЕНІЕ ЗѢЛЫНО ПОДВИЖУЩИМЪ . ЕДИНЪ СѢН КРОТОСТІЮ НѢ МНОВАНІЕМЪ ОУПОТРЕБАЛАСА . ИЖЕ ОУБѢ ХРѢТА ѠРИЦАШЕА , СІХЪ ѠРѢВАШЕ ІАКѢ НЕДОСТОЙНЫХЪ . НА ИПАЧЕ ТѢХЪ ИЖЕ ѠХРѢТОВѢ ВѢРѢ ПОДВИЗАЮЩИХА СѢАЖАВАШЕ , НѢ СОВѢТНИКИ НѢ ѠБѢЩНИКИ ЦРѢКНЪХЪ ПОВЕЛѢНИИ ТВОРАШЕ . СѢН КОНСТАНТИНА ВОЗЛЮБЛЕНАГО СѢА , ПОСІХЪ ПЕРВАГО ХРѢТІАНОМЪ ХОТѢЦА ЦРѢА БЫТИ , БѢГОУСѢСТІЮ ПОДУИВЪ . ПРЕЕМНИКА СВОЕГѢ ЦАРѢСТВІА ѠСТАВНЪ ВРЕТАНИИСКНХЪ ОСТРОВѢХЪ . ИЖЕ ОУВѢДѢВЪ ІАЖЕ НАРИМЪ БЫВШАА Ѡ МАЖЕИТІА СЫНА ЕРѢКДІСЕВА , БѢДНАА НѢ ѠВРАТИТЕЛНАА НѢ СКѢРНАА НѢ МѢРЗСКАА , РЕВНОСТІЮ БЖЕСТВЕНОЮ ПОДВИЗАЕМЪ , ОУСТРЕМНІСА НАНЪ , ХРѢТА ПРИЗЫВАА І ПОСОБНИКА . ЕГѢОЖЕ ОУВѢДѢВЪ БѢНЪ ЧИСТОЕ ДШѢ , ПЕРВѢЕ ОУБѢ ЕМОУ ВОСИѢ ІАВѢ СЕБѢ . ПОСЕМЪ ЖЕ ВЪ ПОЛѢДНЕ СѢВѢЗДАМИ ЗНАМЕНИЕ КРЕСТНОЕ НАЧЕРТАВЪ , НАПИСАНО , СІМЪ ПОВѢЖДАИ . ПАКИ СЕМОУ НѢ ДОСТОЙНЫМЪ , ЧЛѢВЕКОЛЮБЕЦЪ БѢНЪ ИЗЪІАВѢИТИ СПОДОБИ . ТѢМЪЖЕ ОУПОВАВЪ ОБРАЗѢ УЧНАГО КРѢТА . СОТВОРИВЪ ЖЕ ТОГѢ ЗЛАЧОМЪ , НѢ ВЪШЕДЪ ВЪ РИМЪ , САМОГѢ ДѢВО ГДѢИТЕЛА МАЖЕИТІА НИЗЛОЖИ НА РѢЦѢ ТИВЕРѢ ОУТОПИША ЗѢВДЛЫІЕВА МОСТА . РИМЪСКІА ГРАЖДДАНЫ СЕГѢ МОУЧИТЕЛЬСТВА СВОБОДИ . ТОГДА ВЪСТАВЪ ѠРИМЪСКАГО ГРАДА , ПОДѢМЪ

^{16*} узето из ДониконовогѢ „Пролога“ за месец мај, [лист 416 обр. – 419](#). Прво штампано издање „Пролога“ је објављено од 1641-1643. године у Москви. Дигитализован текст преузет са Live Journal-а [„Софистъ“](#), поштованог Константина Спекторова.

ВТОЙЖЕ ДЕНЬ СЛОВО ѿ АЕЛЕНИИ УТНАГѦ КРѢТА ,
 ѿ ѿ ПОВЕДѢ ЦРѢ КОНСТАНТИНА НА МАЖЕНТИА СЛОВО БЖІЕЮ .

КОНСТАНТИНЪ ВЕЛИКІИ ПЕРВЫИ ЦРЬ ХРИСТИАНИСКИИ БЫСТЬ , СЫНЪ ОУБѦ
 КОНИТЫ РИМСКАГѦ ЦАРѢ . ЕДИНЪ ЖЕ СЫНЪ КОНИТА ПАЧЕ НИЧѢХЪ ЦАРЕЙ ,
 ПРИЗЫВАШЕ ПРОМЫШЛЕНІЕ ѿВЫШНАГѦ , ИДОЛѦМЪ ЖЕ НЕВНИМАШЕ .
 СЕГѦ РАДИ ѿ ХРІАНИИ ВІДА МЪЧНИКИ МНОВАШЕ . ѿ СІА СВОЕГО ОУЧАШЕ
 ГОРНАГѦ ЖЕ ПРОМЫШЛЕНІА ПРОСИТИ ПОМОЩИИ , А НЕ ИДОЛЬСКИА . ЕЖЕ
 ПО СМЕРТИ ОУЦА СВОЕГО БОРАСА І МАЖЕНТИЕМЪ ІТРИЕМЪ СВОИМЪ . ПРИЗВАВЪ БО
 ВЫШНАГО ПРОМЫСЛА , ѿ ВІДѢ УТНИИ КРѢТА НА НЕИ ѿ ГЛАГО СЫША ,
 КОНСТАНТИНЕ , СІМЪ ПОВЕЖДАИ ВРАГИ СВОИ . ѿ СДѢЛА ОБРАЗЪ ДРЕВОМЪ ,
 ИАВШАГОСѦ ЕМѢ КРѢТА , ѿ ВОПРОСИ ЕЛЛИНЪ , ѿ НИЧѢХЪ ИДОЛОСЛЪЖИТЕЛИ ,
 ГЛА , КОЕГѦ БГА СЕ ЕСТЬ ЗНАМЕНІЕ ; ОНИЖЕ РЕКОША , СЕ НИЧѢТЪ ѿ НАШИХЪ
 БОГѦВЪ , ПО СІЛА НЕИНАГѦ ЦРѢ . ПОСЕМЪ ОУВѢДОВАВЪ ѿ ХРІАНИИ ѿ ПРИЗВА
 СЕЛНВЕТРА РИМСКАГѦ ЕПІКА , ѿ ТОИ НА ДУИ ЕГО ВѢРѢ ХРІСТѦВѢ , ѿ КРѢТИСА
 ѿ НЕГѦ КОНСТАНТИНЪ . ѿ СКОРЪШИ ИДОЛЫ , КЪМНИРНИЦЫ РАЗОРѢ , ѿ
 ИДОЛОСЛЪЖИТЕЛИ ПОГЪБИ , ѿ СОЗДА ЦРКВИ СОВЕЩЕМЪ ДОМОМЪ ѿ ПОГРАДОМЪ
 ВСѢХЪ СѢѢХЪ . ПОСЕМЪ ПЪСТИ МЪРЬ СВОЮ ВО ІЕРУСАЛИМѢ НА ВЪЗЫСКАНИЕ УТНАГѦ
 КРѢТА , ѿ ТА ѿВЕРѢТЕ КРѢТА ХРІСТѦВЪ ѿ СѢѢ ГВОЗДИА . ѿ ИНО МНОГѦ
 ИСПРАВНСТА , ІМНРОМЪ КО ГДѢ ѿ ИДОСТА . МНОЖЕСТВѦ ЛЮДЕИ ѿ ИАЗЫКЪ
 БГОВИ ПРИВЕДОСТА , ѿ ВСѢ МНРЪ ѿСѢНСТА , ѿ ХРѢТА ПРОСЛАВНСТА , ѿ САМА ѿ
 НЕГѦ ПРОСЛАВЛЕНА БЫСТА , ѿ ПРІАСТА ВѢЧНИИ ЖИВОТЪ ;

и възвышашася и лѣтають , доидеже доидѣтъ сѣмь стѣны іерлѣма
нѣнаго . и тѣ вшедше вхѣдѣтъ ннѣмнже ітражмн възбранѣмн въ
бжтвенын іерлѣмъ . ѿвѣщаѣтъ рекохъ ѣмѣ , достѣннѣ и прѣведнѣ ѣже
ѡнѣмъ чѣсть и слава , по достѣннѣю дарована , ѣкѣ ты все житіѣ житѣ
іженѣю кѣпнѣ всеелѣсѣ и здѣтмн и болѣры вѣмѣхъ , и вѣ вѣннѣствѣ
црѣтѣмъ . ѡнѣ же нѣхѣ не вѣ достѣннѣ мнѣ , ѣко же бжтвенын апѣ
речѣ , ѡстаѣльшѣ ѡтѣчѣствѣ и рѣдѣ , и все похѣтн тѣлѣснѣмъ . и все своѣ
нмѣнѣ , лишѣмн скорѣцѣ , ѡзловѣнн гладомъ и жаждѣю , и наготѣ
терпѣцѣ дшѣвнѣмъ корѣмн не нмѣнѣцѣ . ѣже нѣма вѣвѣдѣющѣма кѣ себѣ ,
и ѣ ты ѡдѣрн вѣ двѣрн , тогдѣ ѡнѣ възидѣ ѡкѣдѣ снѣде ;

Вѣтѣнѣ дѣнь слѣво ѡ патернкѣ .

Прѣтѣ нѣде потерпѣтнѣ воды ѡрѣкнѣ , и ѡбрѣте жеиѣ перѣцѣ рнѣзы ,
и прилѣчнѣ ѣмѣ пѣстнѣ інѣю . по сотворѣннѣ же грѣхѣ възѣмъ водѣ
нѣдѣше вѣ кѣлнѣю . вѣкѣнѣша же вѣснѣ і помыслы ѡскорѣлѣхѣ ѣгѣ
глагѣлюцѣ , кѣмъ прочѣе нѣдѣшнѣ , нѣсѣтъ тѣ спасѣннѣ , вѣкѣю
мнѣра ѡщѣтѣвѣлѣшнѣсѣ . познѣвѣ же братѣ ѣкѣ хотѣтъ совершѣнѣ
ѣгѣ погѣнѣтнѣ , гѣла кѣ помышлѣннѣмъ , ѡкѣдѣ мнѣ прѣндѣстѣ , и
ѡскорѣлѣцѣ мѣ ѣкѣ да ѡ чѣю себѣ . не согрѣшнѣхъ , и пѣкнѣ гѣла не
согрѣшнѣхъ . шѣдѣ же вѣ кѣлнѣю своѣ безѣ мѣлѣтѣвовашѣ ѣкоже и прѣжде .
ѡкрѣже вѣтѣ ѣднѣномѣ старѣцѣ соѣдѣ ѣгѣ , ѣкѣ ѡнѣнѣца братѣ пѣдѣ побѣднѣ
 . прншѣдѣ ѡѣвѣ кѣнемѣдѣ старѣцѣ , и гѣла ѣмѣ , кѣкѣ ѣснѣ . ѡнѣ же гѣла ,
дѣбрѣ ѡѣ . и пѣкнѣ гѣла ѣмѣ старѣцѣ , не ѡскорѣннѣсѣ ннѣ чѣтѣже вѣ днѣхъ
снѣхъ . глагѣла ѣмѣ , ннѣ чѣтѣ же . и глагѣла ѣмѣ старѣцѣ , ѡкрѣмъ мнѣ
ѣстѣ вѣтѣ , ѣкѣ пѣдѣ побѣднѣ ѣснѣ . тогдѣ братѣ побѣда ѣмѣ слѣчшѣсѣ
ѣмѣ . старѣцѣ же речѣ ѣмѣ , во нѣстнѣмъ братѣ рѣзѣждѣннѣ твоѣ окрѣшнѣло
ѣстѣ все снѣдѣ вѣрѣжнѣю . вѣтѣ нѣшѣмъ слава , ннѣтѣ и прѣнѣ и вѣ вѣкнѣ
вѣкѣмъ ;

МЕСЕЦА МАЈА, У 21. ДАН.

**[СПОМЕН] СВЕТИХ ВЕЛИКИХ И РАВНОПОСТОЛНИХ
ЦАРЕВА КОНСТАНТИНА И ЈЕЛЕНЕ.*¹⁸**

НА ВЕЛИКОМ ВЕЧЕРЊУ.

[Певамо: Блажен (је) човек ... 1. антифон.]

**На „Господе завапих ...“ стихире, [на 8:
три Празника и три светих, на 5,] глас 4.**

Подобан: Дао си знамење ...

Оружје најјаче дао си цару нашем, Крст Твој Часни, којим царствова на земљи праведно, заблиставши побожношћу, и Царства Небескога удостоји се човекољубљем Твојим; с њим Твоје човекољубиво провиђење славимо, Исусе свесилни, Спасе душа наших.

Дао си, Човекољубче, благочестивоме Твоме угоднику, Соломонову мудрост, Давидову кротост и апостолско православље, као Цар царева, и Господ свих господствујућих. Стога Твоје човекољубиво провиђење славимо, Исусе свесилни, Спасе душа наших.

Први си одбацио пурпурну хаљину, вечно славни царе, по вољи Христовој, Њега познавши као Бога, и Свецара, Добротвора свих, Победотворца свакога Начала, и Власти Превишњег. Отуда је теби, христољубче, царство успоставио, Исус Човекољубац, и Спас душа наших.

Слава ... глас 2. [Византијево]:

Добре и богате дарове примивши од Бога, царе најсилнији, Константине преславни, њима си добар успех постигао; јер озаривши се зрацима Пресветога Духа крштењем од светитеља, међу царевима јавио си се непобедив, васељену си као дар принео Творцу твоме, и престони град благочестиви. Стога се моли непрестано Христу Богу, имајући слободу, да свима који чине спомен твој, дарује опроштај сагрешења и велику милост.

^{18*} приређено према штампаном издању: „Служба светом равноапостолном цару Константину и мајци његовој светој Јелени“, с благословом њ. п. епископа Нишког г. д-ра Јована (Пурића), превод са грчког и црквенословенског језика: Ђакон Милан Јанковић и Бранислав Јоцић, редакција превода: д-р Зоран Ранковић, приредио: д-р Мирко Сајдовић; Православна епархија Нишка, Ниш 2013. године.

И сада ... Празника.

Вход. Прокимен дана, и читања.

Читање из 3. Књиге о царевима [гл. 8.]:

Таде Соломон пред лицем Жртвеника Господњег, пред свом црквом (=сабрањем) Израиљевом, и подиже руке своје ка небу, и рече: Господе Боже Израиљев, нема Бога као што си Ти на небу горе ни на земљи доле. Јер ако небо и небо над небесима нису Теби довољни, како ће Дом (=храм) овај, којег саздах Имену Твоме? Ипак ћеш погледати на молитву моју, Господе Боже Израиљев, да чујеш благодарење којим Ти се слуга Твој моли пред Тобом данас. Да буду очи Твоје отворене на Дом овај дању и ноћу, на место за који си рекао: Биће Име моје тамо. Да услишиш молитву којом се моли слуга Твој на месту овом дању и ноћу. И да услишиш мољење слуге Твога, и народа Твога Израиља, за оно што се моле [Теби] на месту овом, и Ти ћеш услишити на месту обиталишта Твога на небу, и учинићеш, и милостив ћеш [им] бити.

Читање из Пророштва Исаијина [гл. 61.]:

Нека се обрадује душа моја Господу, јер ме обуче у хаљину спасења, и одеждом весеља одену ме, као женику стави ми венац, и као невесту украси ме лепотом; и као земља која израста цвет свој, и као врт што семена своја произниче, тако ће произрасти Господ правду, и весеље пред свима народима. [гл. 62.] Сиона ради нећу заћутати, и Јерусалима ради нећу одступити, док не изиђе као светлост правда моја, и спасење моје као светиљка распали се. И видеће народи правду Твоју, и сви цареви славу Твоју; и назову те именом Твојим новим, којим ће га Господ именовати. И бићеш венац лепоте у руци Господњој, и круна царства у руци Бога твога. И нећеш се више назвати Остављен, и земља твоја неће се више назвати Пуста; јер ћеш се ти назвати Воља моја, и земља твоја Насељена (=Васељена); јер благоволе Господ у теби, и земља ће се твоја заједно населити. И као што младић живи са девојком тако ће поживети синови твоји са тобом; и биће као што се радује женик невести, тако ће се обрадовати Господ теби.

Читање из Пророштва Исаијина [гл. 60.]:

ветли се, светли се, Јерусалиме, јер дође светлост твоја и слава Господња на теби засија. Гле, тама ће покрити земљу, и мрак на народе, а на теби ће се јавити Господ, и слава ће се Његова на теби видети. И поћи ће цареви светлом твојим, и народи светлошћу твојом. Подигни унаоколо очи твоје, и види сабрану децу твоју; ево дођоше сви синови твоји издалека, и кћери твоје узеће се на рамена. Тада ћеш видети, и обрадоваћеш се, и убојаћеш се, и ужаснути срцем, јер ће се приложити теби богатство морско, и народа и племена. И доћи ће теби стада камила, и покриће те камиле мадијамске и гефарске; сви ће од Сабе доћи носећи злато, и тамјан ће донети, и драги камен, и спасење Господње благовестиће. И све овце кедарске сабраће се теби, и овнови невеотски доћи ће теби, и узнеће се пријатне *[жртве]* на жртвеник твој, и дом молитве моје прославиће се. Који су *[то]*, који као облаци лете, и као голубови са птићима к мени? Мене острва очекиваше, и лађе тарсијске међу првима, да доведу деце твоју издалека, и сребро и злато њихово са нама, ради Имена Господњег Светога, и да буде Свети Израиљев славан. И сазидаће синови инородни зидове твоје, и цареви њихови предстојаће теби; јер за гњев мој пазих те, и за милост моју заклевх те. Отвориће се врата твоја, Јерусалиме, заувек, дању и ноћу неће се затворити, да уведе у тебе војске незнабожних народа, и цареве њихове довођене. Јер народи и цареви, који ти не буду служили, пропашће, и народи ће пустошју запустети. И слава Ливанова теби ће доћи, са кипарисом и бором и кедром заједно, да прославе заједно, да прославе место свето моје, *[и место ногу мојих прославићу]*. И поћи ће к теби бојећи се синови оних који су те понизили и раздражили те, и поклонили се стопама ногу твојих сви који су те раздражили; и назваћеш се Град Господњи, Сион Светога Израиљева. Зато што си био остављен и омрзнут, и *[што]* не беше помагача теби, поставићу те за радост вечну, весеље нараштајима нараштаја. И сисаћеш млеко незнабожних народа и богатство царева јешћеш, у познаћеш да сам Ја Господ, Који те спасавам, и Који те избављам, Бог Израиљев.

На Литији: стихира храма; и светих, глас 1:

Достојанствено савршавамо спомен твој, Константине равноапостолни, свих владара основе и похвало; јер будући просветљен светлошћу Духа, расветлео си сву Цркву Христову; саборе верних са свих страна сабравши, у светлоте граду Никеји, тамо где се угаси гордост безбожних, и јеретички говори изнемогоше, и изгубише снагу, а православних се узвиси венац, објављивањем вере. Отуда се од њих прослави најправославнији, и свима царевима био си проповедан отац, као први који је од Бога примио пурпур. Стога ти се ми, који верно савршавамо спомен твој, молимо: испроси душама нашим опроштај сагрешења. **Глас 2. [Византијево]:**

Призив си добио не од човека, већ као божаствени Павле, добио си с више, од Христа Бога, преславни Константине. Јер знамење Крста на небесима видевши, њиме си се уловио као добри улов; њиме си се и као победник непобедив против видљивих и невидљивих противника показао. Стога те, ми земни, достојно поштујући спомен твој, као топлог молитвеника, молимо, да нам у смелости испросиш просвећење, опроштај и велику милост.

Спомен благочестивога Константина, као миро које истиче данас засија; јер Христа зажелевши, идоле презре, храм подигавши на земљи Распетоме нас ради, и на небесима прими венац наде. **Глас 3:**

Младихи узрост проводећи, као и божаствени Павле, са висине примио си божаствени дар; и страшног непријатеља збацио си свеоружјем Крста, царева похвало, Константине равноапостолни, моли се за нас Господу, да спасе душе наше. **Глас 4:**

Хвала Богу од земаљних усана опевана је у божаственом спомену твоме, Константине свехвални; јер си се показао узвишеним војником речи вере, исмејавши идолска обличја; и сада прибројивши се Тројичној светлости, просвећујеш наша расуђивања, молитвама твојим. **Слава ... глас 5:**

Црква данас украшена, твојом моћи, царе, тајно се весели и твој свечасни спомен по достојанству преславно прославља кличући: Радуј се, ти који си поревновао Павлу, и Крст Христов узео и замке непријатеља уништио; радуј се, царе свеизабрани и

апостолима равночасни; радуј се, верних поуздање, и војника одбрано силна, Константине блажени, ти који се за нас непрестано молиш Господу као онај који има слободу, украсе царева.

И сада ... Празника, или богородичан.

На стиховње: стихире, глас 2.

Подобан: Када са дрв(ет)а ...

Први си хришћански цар Константине, који од Бога скиптар прими; јер теби се јави у земљи сакривено спасоносно знамење, којим си и све народе покорио под ноге Римљана, Животворни Крст који си имао као оружије непобедиво, блажени, којим си и приведен био Богу нашем.

Стих: Узнесох изабранога од народа мога, * пронађох Давида слугу свога.^{*19}

Заиста је блажена утроба, и освећен је стомак који је тебе носио, царе светожељени,^{*20} хришћана радости, Константине Боговенчани; славо Римљана, богатство и заштитниче сирочади и удовица, покрове унижених, палих у бриге уздизање, и ваистину заробљених избављење.

Стих: Тога ради помаза те, Боже, * Бог твој, уљем радости.^{*21}

Жељом и љубављу Христовом рањена мати преслатког порода, брзо дође на свети Сион, на место свето, на коме се вољно распе Спас наш, да би нас спасао; тамо крст узевши, радујући се клицаше: *слава Дароватељу ми Кома се надах.^{*22} **Слава ... глас 8:**

Гветлости пресветла, царска звездо незалазна, из неверја у веру Божанства прешавши, приведе се да осветиш народ и град; и обличје Крста на небесима видевши, чуо си отуда: Овим побеђуј непријатеље своје. Одатле примивши познање Духа као свештеник и цар помазани, јелејем си учврстио Цркву Божију, оче православних царева, чији и гроб исцељења излива, Константине равноапостолни, моли се за душе наше.

И сада ... Празника.

^{19*} Пс. 88,20в-21а.

^{20*} примедба приређивача: светом жељени, од света жењени / очекивани.

^{21*} Пс. 44,8б.

^{22*} примедба приређивача: Слава Ономе који ми (је) дарова(о) (оно) чему се надах. тј. Крст.

Тропар, глас 8:

Ридевши знак Крста Твога на небу, и као Павле, примивши позив не од људи, међу царевима апостол Твој, Господе, царствени^{*23} град положи у руке Твоје; чувај га увек у миру, молитвама Пресвете Богородице, једини Човекољубче.

НА ЈУТРЕЊУ.

На „Бог (је) Господ ...“ тропар празника, двапут.

Слава ... светих: **И** сада ... Празника.

По првој катизми: сједален, глас 3.

Подобан: Божаствене вере ...

Достојанство с више примивши као највиши у царству, нови си постао Давид; јер те уљем Духа, славни, помаза надсуштаствени Логос и Господ; од Кога си, премудри, примио царски скиптар, просећи нам велику милост. [Двапут.]

Слава ... **и** сада ... Празника, или Богородичан:

Била си божаствена скинија Логоса, једина Пречиста Мати Дјево, Која си чистотом анђеле превазишла, мене најблатњавијег, оскврњена телесним сагрешењима, очисти божаственим водама, дарујући, Чиста, молитвама Твојим, велику милост.

По другој катизми: сједален, глас 6.

Подобан: Анђелске [силе]:

Задобивши ране на крсту, Творац Сунца и твари, тебе као звезду светлу с небеса звездама привуче; и теби првOME власт царску дарова. Стога те славимо, Константине, царе најблагочестиви[*ји*], са богомудром мајком Јеленом. [Двапут.]

^{23*} примедба приређивача: царски.

Слава ... **и** сада ... Празника, или Богородичан:

Преднаписује Гедеон зачеће, и објављује Давид рођење Твоје, Богородице; јер Логос у утробу Твоју сиђе као роса на руно, и зачала си без семена Христа Бога нашега, земљо света, спасење свету, Благодатна. [Полијелеј. Величање:

Величамо вас, свети благоверни и равноапостолни цареви, Константине и Јелено, и поштујемо свети спомен ваш, јер ви светим крштењем [или: крстом] сву васељену просвет[л]или јесте [или: просвет(л)исте].*²⁶ Или друго:

Величамо вас, свети благоверни и равноапостолни цареви, Константине и Јелено, [јер ви] светим крштењем сву васељену просвет[л]исте [и Христу приведосте].

Псал(а)м из(а)брани: Небеса казују славу божију.*²⁷

По полијелеју: седален, глас 4.

Подобан: Убрзо предухитри:

Пројавивши нам се, знаменити спомен твој обасјава крајеве света светлошћу богопознања, Константине богонадахнути. Јер ти си се међу царевима благочестив показао, законе Небескога Цара сачувавши. Стога нас молитвама твојим сачувај од искушења. [Двапут.]

Слава ... **и** сада ... Празника, или Богородичан:

Божаственим рођењем Твојим, Чиста, обновила си пропадљиву од страсти људску смртну природу, и све си подигла из смрти у живот вечни; стога те дужно сви величамо, Дјево препрослављена, као што си прорекла.

Степена, први антифон 4. гласа.

Прокимен, глас 4:

Узнесох изабранога * од народа мога.*²⁸

Стих: Тога ради помаза те, Боже, * Бог твој, [уљем радости].*²⁹

Све што дише [да хвали Господа]:

^{26*} ово Величање има више сличних варијанти.

^{27*} Пс. 18,2.

^{28*} Пс. 88,20в.

^{29*} Пс. 44,8б.

Јеванђеље по Јовану, зачало 36.*³⁰

Рече Господ Јудејцима који му дођоше: ^[10,9] Ја сам врата; ако ко уђе кроза ме спашће се, и ући ће и изићи ће, и пашу ће наћи. ^[10] Лопов не долази за друго, него да украде и закоље и упропасти. Ја дођох да живот имају и да га имају у изобиљу. ^[11] Ја сам пастир добри. Пастир добри живот свој полаже за овце. ^[12] А најамник, који није пастир, коме овце нису своје, види вука где долази, и оставља овце, и бежи; и вук разграби овце, и распуди их. ^[13] А најамник бежи, јер је најамник, и не мари за овце. ^[14] Ја сам пастир добри, и познајем своје, и моје мене познају. ^[15] Као што Отац познаје мене, и ја Оца; и живот свој полажем за овце. ^[16] И друге овце имам које нису из овога тора, и те ми ваља привести, и чуће глас мој, и биће једно стадо и један пастир. **По 50. Псалму:**

Слава ... Молитвама боговенчаних царева, милостиви ...

И сада ... Молитвама Богородице ...

Затим: Помилуј ме, Боже ...

Потом: стихира глас 2:

Спомен благочестивога Константина ... тражи на Литији.

Канон празника, на 6; и светих, на 8, глас 8.

Песма 1. Ирмос:

Прешавши воду као по сувом, и египатско зло избегавши, Израиљац клицаше: Избавитељу и Богу нашем појмо.

Једини небески Царе, молитвама Твојих угодника, понижену душу моју ослободи од владајућег греха сада у мени.

Горњега царства био си ревнитељ, блажени Константине, Цару свих и Владару, умом чистим, веровавши послужио јеси.

Гветлошћу богоначалном заблиставши, таму незнања оставила си ваистину, богомудра Јелено, усрдно си служила Цару векова. **Богородичан:**

Ти која си двер божаственог Истока, отвори ми двери покајања, и од двери смртоносног греха, посредништвом Твојим, избави ме, Владичице. **Катавасија: Празника.**

^{30*} Јн. 10,9-16 (зач. 36).

Песма 3. Ирмос:

Небескога свода врхотворче, Господе, и Цркве изградитељу, Ти ме утврди у љубави Твојој, крају жеља, тврђаво верних, једини Човекољубче.

Награде небеске похитао си да примиш; стога си, богомудри, последовао Ономе Кога призиваш, и таму предане ти заблуде оставио си, оче, и светилник био си Духом божаственим.

Приљубивши се Христу, и на Њега, свечасна, сву наду положивши, стигла си на свештена Његова места, на којима пречиста страдања, оваплотивши се, претрпе Преплагни.

Гпасоносно оружје, неразориву победу, наду хришћана, Крст Часни, завишћу сакривен, Ти си објавила, Богоблажена, покренута божаственом љубављу. **Богородичан:**

Од свештеног грађанства отпавши, прибројаш се скотовима, и сав осуђен постадох; Ти, Пречиста, Која си Судију родила, од сваке осуде избави и спаси ме.

Кондак и икос празника.

Такође и сједален, глас 8.

Подобан: Премудрости:

Чувства устремивши ка небесима, и познавши доброту*³¹ звезда, преко њих си од Господа свих тајно научен био; и крсно оружје посред заблиста, исписујући: овим побеђуј и владај. Стога отворивши очи душе своје, Писмо си прочитао, и значењу се научио, Константине свечасни; моли Христа Бога, да опроштај сагрешења дарује онима који с љубављу празнују свети спомен твој. [Двапут.] **Слава ... и сада ... Празника, или Богородичан:**

Премудрост и Логоса у Твојој утроби зачевши несагориво, Мати Божија, свету си родила Онога Који свет држи, и у наручју си понела Онога Који све носи, Хранитеља свих, и Творца твари. Стога Те молим, свесвета Дјево, и верно Те славим, да се избавим од сагрешења, и у дан суда, када ћу стати пред лицем Саздатеља мога, Владичице Дјево Чиста, Твоју помоћ пружи ми тада, јер Ти можеш све што хоћеш, Свеславна.

^{31*} примедба приређивача: лепоту.

Песма 4. Ирмос:

Чух, Господе, тајну Твога домостроја, разумех дела Твоја и прославих Твоје Божанство.

Га небеса као Павла, давно те је ловио Христос Господ, Константине, поучавајући те, да Њега јединога Цара славиш.

Пресветлим знамењем, тебе, блажени, звездама Христос Сунце побасјава, и омраченима те као светило показа.

Инаравима богољубива, и божаственим делима била си дивљења достојна, блажена; тога ради с вером те славимо.

Гада јављаш сакривену много година божаствену победу Крста; Њиме се спасосмо, и демонске се прелести избависмо.

Богородичан:

Душу моју озари, помрачену сагрешењима, Ти Која си Сунце правде родила, Приснодјево.

Песма 5. Ирмос:

Јутрењујући вапијемо Ти, Господе, спаси нас; јер си Ти Бог наш, и осим тебе другога не знамо.

Јутрењујући ка незалазном Сунцу и Владици, царе богомудри, светлости си испуњен постао.

Дубав и савршено милосрђе, као порфиру носећи, уселила си се сада у вишња царства.

Гпојила си се, Јелена, са хоровима бестелесних, Богу угодивши врлинским својим делањима.

Богородичан:

Дјево, душу моју очисти, оскврњену телесним сластима, и лукавством змијиним.

Песма 6. Ирмос:

Излићу молитву Господу, и Њему ћу казати туге моје, јер се душа моја зала испуни, и живот мој аду се приближи, и молим се, као Јона: Боже, изведи ме из трулежи.

Габрао си преславно блажени сабор богоносних отаца; и њима си, Константине, поколебана срца свих утврдио, да једночасно славослове Онога Који је родио Логоса и Сапрестолнога.

Веровавши у Господа жива, Који се свима даје, одбацила си
Омражених и ништавних идола бескорисна служења, и
небеско царство, Јелена, радосно си примила.

Алановима Твојим управљани, Логосе, најдубљу таму
незнања, и страшног безбожја буру, под Твојим владањем
одбацише, и приведоше се радујући се тихим пристаништима
благочешћа.

Богородичан:

Исцели неизлечиво болесне, и уједом злога љуто рањено срце
Моје, Дјево, и Твога исцелења удостоји и спаси мене, који се у
Тебе надам, молбама Твојим, Пречиста.

Кондак, глас 3.

Подобан: Дјева данас ...

Анас Константин с мајком Јеленом Крст објављују, свечасно
Дрво, истинско посрамљење свих Јудеја, и оружје вернога
народа против противника; јер се нас ради јави велико знамење, и у
ратовима силно.

Икос:

Константина, верни, са мајком поштујмо: јер Давида и његове
речи чувши, на кедру и бору, и чемпресу, трисложни Крст
познаше, коме спасоносно страдање последова; и све учинише
Јудеји, да се спреме показати народима велико оправдање,
прикривено зависти ради и злобе њихове; и Ово наставши показаше
они. Тога ради јавише се победоносни, носећи оружије непобедиво,
знамење велико, и у ратовима силно.

[И читамо из Пролога.]*³²

Песма 7. Ирмос:

Јеврејски младићи у пећи угасише пламен смело, и у росу огањ
претворише, појући: благословен си, Господе Боже, у векове.

Твоје заповести чувајући, Константин се покори Твоме закону.
Стога порази војске безаконика, певајући Теби: Господе
Боже, благословен јеси.

Дрво нам откриваш погребено завишћу, које све истрже из
понора пропасти, сахрањујући свепагубне демоне у векове.

^{32*} текст из „Пролога“ (= Синаксара) видети иза ове Службе, стр. 40.

Божаственим делима саградила си срце своје, храм Богу, Јелена, и храмове свештене Њему си подигла, тамо где телом нас ради прими страдања. **Богородичан:**

Гвојом вољом грешећи, и поробљен неприличним навикама, добро познатом милосрђу Твоме сада притичем, очајног ме спаси, Пресвета Богородице.

Песма 8. Ирмос:

Седморицу богочестивих халдејски мучитељ у пећи злобно распали, видевши пак њихово спасење силом већом, Творцу и Избавитељу клицаше: младићи, благословите; свештеници, појте; људи, унесите у све векове.

Као пурпуром, славни, обукавши се милосрђем, и као огртачем у добру кротост венцем се украси, врлински савршеним умом, и преселивши се са земље у Вишње Царство, кличеш: свештеници, благословите; људи, унесите Христа у векове.

Гледајући Те са сином богомудрим, славна Јелена, како се радујеш у Царству Божијем, Христа величамо, Који нам је показао Ваш часни празник, Који је сјајније од Сунца озарио, нас који верно певамо: људи унесите Христа у векове.

Како је дивна чежња твоја! и нарав божаствена, славна Јелено, женама похвало; јер пристигавши на места на којима је Владар свих часна страдања примио, храмовима прекрасним украсила си, кличући: људи унесите Христа у све векове. **Богородичан:**

Очи душе моје, многим преступима заслепљене, просвети, Богородице; ум мој умири, молим се, и срце узнемирено лукавим сластима, и спаси мене који вапијем: свештеници, благословите; људи, унесите Чисту у све векове.

Песма 9. Ирмос:

Ужасну се од овога небо, и крајеви се земље задивише, јер се Бог јави људима телесно, и утроба твоја постаде пространија од небеса. Стога Те као Богородицу, вође анђела и људи величају.

Гроб, где лежи свето и часно тело твоје, Константине, блиста, зрак божаствених исцељења онима који чисто приступају свагда излива, таму свакојаким страсти одгонећи, и светлошћу незалазном просвећујући оне који те славе.

Гвето живот свој окончавши, са светима сада си се населила, будући испуњена освећења и просвећења. Стога и свагда изливаш реке исцељења, и страсти уништаваш, Јелено блажена, и напајаш душе наше.

Пребеспочетни Бесмртни Царе, Господе, удостојио си Царства Вишњеге, оне које си некада утврдио на земљи да владају, Јелену свету и великога Константина, који су те искрено љубили, њиховим молитвама смиљуј се свима. **Богородичан:**

Зачевши, Дјево, родила си Цара свих и Творца; и ево сада као Царица, Њему с десна стојиш, Чиста. Стога те молим, од леве стране избави ме у часу суда, и десним овцама сједини.

Свјетилен.

Подобан: Жене чујте ...

Раистину се јависте светилници који просветише сву васељену вером благочашћа, боговенчани Константине и Јелено славна; песмама славословимо Христа, дивнога међу светима, Који вас је узвисио.

Слава ... Други.

Подобан: Ученицима:

Константин Велики са мајком, владарску власт прими не од човека, већ од божаствене благодати; и са небеса обасјан гледа божаствену победу Крста, којим погубивши непријатеље, идолско разруши лукавство и у свету^{*29} утврди веру православну.

И сада ... **Празника.**

На хвалите: стихире, празника 3; и светих 3, глас 8.

Подобан: О преславнога чуда!

Радуј се, Константине премудри, изворе православља, који напајаш свагда слатким водама све под сунцем; радуј се, корену, из кога израсте плод, који храни Цркву Христову; радуј се, преславни, похвало крајева земље, први међу хришћанским царевима; радуј се, радости верних.

^{29*} примедба приређивача: у изворнику: у миру – погрешно преведено због штампарске грешке у цјелом тексту (дато: въ міръ, уместо: въ міръ).

Онај Који влада творевином, послушност срца твога унапред видећи, премудри, тебе, бесловешћем држаного, словесно улови; и озаривши твој ум за упознавање благочешћа, свету те показа сјајна као Сунце, блистајућег од божаствених дела, преславни.

Господња учења, као земља изабрана, примивши, свехвална, произвела си добар плод врлинских дела, помисли наше задојивши, Јелено премудра, уподобљењем живљењу твоме. Стога празнујемо радосно, светкујући данас спомен твој.

Уљем радости преславно си помазао, Христе, Твоје причаснике, Константина и Јелену, који су прелест омрзнули, и Твоју доброту зажелели, и Царства си Свога Небескога удостојио њих, који су први на земљи, Логосе, побожно владали, благовољењем Твојим.

Слава ... глас 8. [Методија патријарха]:

Цар царева и Бог, богатим даровима украшавајући достојне, Сам са небеса, као Павла преславнога, крсним знамењем, тебе, Константине, придоби, рекавши: овим побеђуј непријатеље своје. Траживши Га са богомудром мајком, и нашавши, како си желео, непријатеље си снажно у бекство нагнао. Са њом пак моли Јединога Човекољубца за православне народе и христољубиву војску, и за све који верно спомен Твој празнују, да се избаве од свакога гнева.

И сада ... Празника.

Велико славословље. Јектеније.

И отпуст.

НА ЛИТУРГИЈИ.

Блаженā: празника песма редовна, и светих песма 6. на 4.

Прокимен, глас 8:

По свој земљи прође глас њихов, * и речи њихове до крај(ев)а васељене.^{*30}

Стих: Небеса казују славу Божију, * [а дело руку Његових објављује свод небески].^{*31}

^{30*} Пс. 18,5а.

^{31*} Пс. 18,2.

Апостол Галатима зач. 200.*³²

Браћо, [1,11] дајем вам на знање, да јеванђеље које сам ја благовестио, није од човека; [12] Нити га ја примих од човека, нити научих, него откривењем Исуса Христа. [13] Јер сте чули моје живљење некад у Јудејству, да одвише гоних Цркву Божију и пустоших је. [14] И напредовах у Јудејству више од многих врсника својих у роду своме, будући одвише ревнитељ за своја отачка предања. [15] А када благоволи Бог, који ме изабра од утробе матере моје и призва благодаћу својом, [16] Да објави Сина свога у мени, да га блавестим међу незнабошцима, тога часа не питах тела и крви, [17] Нити изиђох у Јерусалим онима који су били апостоли пре мене, него отидох у Арабију, и опет се вратих у Дамаск. [18] А потом, након три године, изиђох у Јерусалим да видим Петра, и остадох код њега петнаест дана. [19] А другога од апостола не видех, осим Јакова брата Господњег.

Ако падне у Четрдесетницу, читају се Дела Апостолска, зач. 49.*³³

Дане оне [26,1] Агрипа рече Павлу: Допушта ти се да говориш сам о себи. Онда Павле подигавши руку, поче своју одбрану: [2] Сматрам себе срећним, царе Агрипа, што ћу се данас пред тобом бранити од свега за што ме оптужују Јудејци. [3] Особито што ти познајеш све јудејске обичаје и спорове. Зато те молим да ме стрпљиво саслушаш. [4] Моје, дакле, живљење од младости, које је од почетка било међу народом мојим у Јерусалиму, знају сви Јудејци, [5] Који ме знају од раније, ако хоће посвједочити, да по најстрожијој струји наше вјере живљах као фарисеј. [...] [12] И тако идући у Дамаск са овлашћењем и наређењем од првосвештеника, [13] У подне, царе, видех на путу с неба светлост већу од сијања сунчаног, која обасја мене и оне што иђаху са мном. [14] А кад ми сви падосмо на земљу, чух глас где говори мени и казује јеврејским језиком: Савле, Савле, зашто ме гониш? Тешко ти је против бодила праћати се! [15] А ја рекох: Ко си ти, Господе? А он рече: Ја сам Исус кога ти гониш. [16] Него устани и стани на ноге своје; јер ти се за то јавих да те поставим за служитеља и свједока овоме што си видио и што ћу ти показати, [17] Избављајући те од народа јудејскога и од незнабожаца у које те ја

³²* Гал. 1,11-19 (зач. 200).³³* Д. ап. 26,1-5, 12-20 (зач. 49).

шаљем, [18] Да им отвориш очи да се од таме обрете свјетлости, и од власти сатанине Богу, да вером у мене приме опроштење грех(ов)а и удио са освећенима. [19] Зато, царе Агрипа, ја не бејах непокоран небеском виђењу; [20] Него најпре онима у Дамаску и у Јерусалиму, затим по свој земљи јудејској и незнабошцима проповедах да се покају, и да се обрете Богу чинећи дела достојна покајања.

Алилуја, глас 1:

[Стих:] Узнесох изабранога * од људи мојих.*³⁴

Стих: Господе, силом Твојом, развеселиће се цар; * [и спасењу Твоме, радоваће се веома].*³⁵

Јеванђеље по Јовану, зачало 35 од пола.*³⁶

Рече Господ Јудејцима који му дођоше: [10,1] Заиста, заиста вам кажем: Ко не улази на врата у тор овчији него прелази на другом мјесту, он је лопов и разбојник. [2] А који улази на врата пастир је овцама. [3] Њему вратар отвара, и овце глас његов слушају, и своје овце зове по имену, и изводи их; [4] И када своје овце истјера, иде пред њима, и овце иду за њим, јер познају глас његов. [5] А за туђином неће поћи, него ће побјећи од њега, јер не познају глас туђинаца. [6] Ову причу каза им Исус, али они не разумјеше шта бијаше то што им говораше. [7] Тада им рече Исус опет: Заиста, заиста вам кажем: ја сам врата овцама. [8] Сви који год дођоше прије мене лопови су и разбојници; али их овце не послушаше. [9] Ја сам врата; ако ко уђе кроза ме спашће се, и ући ће и изићи ће, и пашу ће наћи.

Причастен:

По свој земљи [прође глас њихов, и речи њихове до крај(ев)а васељене.]*³⁷

[Пази:] Свестан буди, ако падне успомена Светог Цара Константина у четвртак Вазнесења, или у седму недељу Светих Отаца; службу његову певати, као Јовану Богослову, по истим главама.

³⁴* Пс. 88,20в-21а.

³⁵* Пс. 20,2.

³⁶* Јн. 10,1-9 (зач. 35 од пола).

³⁷* Пс. 18,5а.

СИННАКСАРСКО ЖИТИЈЕ:

Месеца маја, у 21. дан.

Светога равноапостолнога великога цара Константина, и
христољубиве мајке његове свете Јелене.

вај велики блажени и преславни међу царевима Константин, беше син Констанција Хлора и часне Јелене. Констанције је био унук Клаудијеве ћерке, онога који је раније царствовао у Риму, пре Диоклецијановог и Кариновог царства. Овај Констанције од Диоклецијана прими Галерија за удеоничара царства његовог, са Максимијаном [Галеријем]. Када сви други на Христа жестоко гоњење покренуше, једини овај кротошћу и милосрђем поводећи се, одбаћиваше као недостојне оне који су се Христа одрекли. Најпре је оне, који су се у Христовој вери подвизавали, придобијао, и царским саветницима и удеоничарима на двору чинио. Он Константина, љубљеног сина, по свему првог хришћанског цара, благочешћу поучивши, за наследника свога царства постави на британским острвима. Увидевши пак да Максенције, Херкулијев син, злоставља Рим бедом и одвратношћу и нечистотом и мржњом, божанственом ревностју покренут устреми се на њега, Христа за помоћника призивајући. Увидевши Бог његову чисту душу, прво му се јави у сну. Потом у подне звездама наслика крсно знамење, написано: овим побеђуј. Њега и достојне опет, човекољубиви Бог удостоји јављања. Стога, уздавши се у изображење Часнога крста, и начинивши Га од злата, и ушавши у Рим, тог истинског злочинца Максенција удави, бацивши га са Милвијског моста на реци Тибру; грађане Рима ослободи од његовог мучитељства. Тада напустивши Рим путем идући, желео је сазидати град у своје име у Илиону, где је, по причи, био рат између Тројанаца и Јелина. Задржан пак Божанским пројављивањем, сазида у Византији, по заповести Божјој, свој град. Стога последовавши Божанској жељи, сазида богочувани град овај по имену своме; њега

као почетак своје вере положи Богу. Траживши пак за нас потврду вере, епископе је са свих страна сабрао у Никеји, где се преко њих православна вера проповедала, и Оцу једносушни Син био обзнањен. Арије и они који су с њим мржњом хулили на Бога, бише предани анатеми. И не сам, већ и мајку своју Јелену ради тражења Часнога крста, на Кому се Христос Бог телом узнесе, посла у Јерусалим, и тако Га прими. Ова Га у самом Јерусалиму постави; ова Га у престони град, који се и Константинов град назва, пренесе; у њега доспевши, живот заврши. А Константин Велики добитком и слављима град просвети, и мало пошто пређе четрдесет другу годину од почетка царствовања, пође у рат против персијске војске; и када беше у неком селу у Никомидији, оде Господу, и у свој град би пренешен, почастима и сретањима величанствено овенчаван, и у свештени храм Светих Апостола би положен. Од почетка света у царству његовом би Први Васељенски Сабор 5851. године. Био је четрдесет други цар од Августа. Савршава се његов сабор у Светој Великој цркви и у Светих Апостола и у божанственом његовом храму обитељи Кистернске, пошто патријарх заједно са царем и синклитом, са литијом тамо дођу, и Божанствену Литургију служе.

У исти дан:

Слово о јављању Часнога Крста, и о победи цара Константина над Максенцијем, силом Божјом.

Константин Велики беше први хришћански цар, и син римског цара Констанција. Једино је Констанције више од других царева тражио старање од Вишњега, идолима се не обраћаше; тога ради, и хришћанске видевши муке, смилова се, и сина свога учаше да од Вишњега промишљања потражи помоћ, а не идолску, који по смрти оца свога, борећи се против Максенција, непријатеља свога, призвавши Вишњега промисао, и видевши Часни Крст на небесима, и глас чу: Константине, овим побеђуј непријатеље твоје. И начини обличје од дрвета Крста који му се јавио. И питавши Јелине и њихове жречеве: Чијег је Бога ово знамење? – они рекоше: ово није од наших богова, већ сила Цара Небескога. Потом, цар у Никомидији прими Свето Крштење од тада православног месног епископа Јевсевија, састави свој тестамент о

подели царства, и кроз неколико дана премину, на Свету Педесетницу 337. године, у 65. години живота, а у 31. години свога царевања. Овај цар, сазида цркве многих светих по свим градовима, и посла мајку своју у Јерусалим да потражи Часни Крст; и она пронађе Крст Христов, и свете клинове, и друго много поправивши, у миру одоше Господу. Мноштво људи од незнабожаца Богу они приведоше, и цео свет осветише, и Христа прославише, и сами од Њега беху прослављени, и примише живот вечни.

ЗВѢРѢНЫИ ПРѢДВѢЧНЫМЪ ЦРѢМЪ, СІІИ РАВНОАПЪЛНІИ КѢНСТАНТІНЕ І
 ѢЛѢНО, НА ВСЕМІРНОЕ ВОЗДВІЖЕНІЕ ЖИВОТВОРАЩАГѢ І СПІСІТЕЛНАГѢ
 КРІТѢ ГДНѢ, ІМЖЕ СОДѢЛАСѢ СПІСЕНІЕ РОДА ЧЛВЧЕСКАГѢ, ІСКѢПЛЕННАГѢ
 КРѢВІЮ ПРИГВОЖДЕННАГѢ НА НЕМЪ АГНЦѢ ВЖІА, ДА ВСІ ПРѢКНІИ І ГРѢШНІИ
 БЛАГОДѢРСТВЕННѢ ВЪЗЫВАЮТЪ ВѢМЪ: РАДѢИТЕСѢ, СІІИ РАВНОАПЪЛНІИ
 КѢНСТАНТІНЕ І ѢЛѢНО, ѠВРѢТШІИ КРІТЪ ГДЕНЬ, ѠРѢЖІЕ СПІСІТЕЛЬНОЕ.

ДѢ ГЛАВСКІЙ СОВОРОЗЪ * [ПРИНІКЪ] НА ЗЕМЛЮ ЗРѢТИ*³⁹ КЕЛІЕ ЧДО, КАКЪ
 ѠБРАТЕСА СТОЕ ДРЕВО, НА МНОГѠ ЛѢТЪ ВЪ НѢДРЕХЪ ЗЕМЛИ
 БЕЗДЪШНЫМЪ КАМЕНІЕМЪ ХРАНИМОЕ, НЫНѢ ЖЕ РЪКАМИ АРХІЕРЕЙСКИМИ
 ВОЗНОСИМОЕ, ЛЮДІЕ ЖЕ ВІДѢША СІЕ, НИЦЪ НА ЗЕМЛЮ ПАДОША, СЛЕЗНѠ
 ВОПІЮЩЕ: ГДІ, ПОМІЛѸИ! ГДІ, ПОМІЛѸИ! ГДІ, ПОМІЛѸИ! ВАСЪ ЖЕ, СТИИ
 РАКНОПІЛЬНИИ КОНСТАНТИНЕ И СЛЕНЕ, СМІРЕННѠ ВЕЛИЧАХЪ: РАДѸИСА, БЛЖЕННАА
 МАТИ, СЛАВѠ ВОЗЛЮБИВШАА ХРІТА: РАДѸИСА, БГОВѢНЧАНИИ СЫНЕ, СЛАВѠ
 НѢНАГѠ ЦРЛ. РАДѸИТЕСА, ЗЕМНИИ АГГЛИ И НѢИИ ЧЛВѢЦЫ: РАДѸИТЕСА,
 СТРОИТЕЛИ ТАННЪ БЖІИHX. РАДѸИТЕСА, ІАКѠ ВАМИ НБѠ И ЗЕМЛА ДХОВНѠ
 ВОЗРАДОВАШАСА: РАДѸИТЕСА, ІАКѠ Ѡ ВСѢХЪ ЗЕМНОРОДНЫХЪ ВКЪПѢ
 ПРОСЛАВИТЕСА.*⁴⁰ РАДѸИТЕСА, ДОСТОИИИ НОСИТЕЛИ ИМЕНЕ ХРІТОВА: РАДѸИТЕСА,

^{40*} у изворницима: просла́вншася.

двѣ свѣтила великаа во вселеннѣй. **Р**адѹнчеса, сѣ́ин равноа́пльнїи константїне ѿ ѣлено, ѡбръѣтшїи крѣтѣ гдѣнь, ѡрѹжїе сїи́тельное.

Конда́къ ѿ.

Рѣѣвѣ сла́вный константїнѣ во вре́мѣ брани съ ма́жєнтїемъ въ полѹдни крѣтѣ на нѣѣ, свѣ́томъ сїа́ющїи, ѿ пнсьменѣ: сїмъ побѣжда́и, повелѣ ѡко́вати все ѡрѹжїе ѿ шлѣмы брѣнныа, да до конца́ побѣди́въ врага́ по́мощїю крѣ́тною, воспо́ютѣ распѣ́томъ хрѣ́тѹ побѣ́днѹ пѣ́снь: **А**ллилу́їа.

Ї́косъ ѿ.

Рѹзѹмъ тво́й, не просвѣ́щенъ є́ще сѣ́ымъ кре́щенїемъ, царю́ константїне, просвѣ́ти гдѣ во снѣ́ нощїю, на́дчѣа побѣ́дити врага́ крѣ́тнымъ зна́менїемъ. мы́ же, двѣ́щесѣ тако́вомъ про́мыслѹ вѣ́жїю ѡ́ тевѣ́, взыва́емъ сї́це: **Р**адѹнчеса, двѣ́кратнымъ вѣ́дѣнїемъ крѣ́та́ свѣ́ше ѡ́зарѣ́нный: радѹнчеса, па́че все́хъ царѣ́й земны́хъ превознесѣ́нный. радѹнчеса, свѣ́ше пре́дизбрав́ный на а́пльское слѹ́женїе: радѹнчеса, побѣ́дителю враго́въ вѣ́димыхъ ѿ не́видимыхъ. радѹнчеса, крѣ́тѣ гдѣнь сѣ́лѹ просла́внѣй: радѹнчеса, црѣ́кви хрѣ́тіанствѣ́й*⁴¹ всѣ́а сї́лы ѡ́да́вы. радѹнчеса, врага́ сї́сєнїѣ члѣ́вческагѡ по́срамѣ́вый: радѹнчеса, чѣ́тнымъ крѣ́томъ главѹ́ є́гѡ́ сокрѹ́шнѣй. **Р**адѹнчеса, сѣ́ин равноа́пльнїи константїне ѿ ѣлено, ѡбръѣтшїи крѣтѣ гдѣнь, ѡрѹжїе сїи́тельное.

Конда́къ ѿ.

Рѣлою крѣ́та́ во брани, вѣ́далѣ є́си, вѣ́гомѹре константїне: ѹ́зъ сї́сѹхъ гра́дѣ сї́и ѡ́ враго́въ, ѿ сѣ́це моѣ́ ѹ́рѹзвлено лю́бѡкїю распѣ́тагѡ хрѣ́та́, є́гѡ́же чѣ́лѹ, є́мѹ́же поклонѣ́юсѣ ѿ не́возвраща́ю лю́бѡцымъ є́гѡ́ пѣ́ти блѣ́женнѹ пѣ́снь: **А**ллилу́їа.

⁴¹* у дру́гимъ верзі́јама: хрѣ́то́вой / хрѣ́то́вѣ.

ѡсѡжденныхъ на крѣтѣ распѣтїе. Радѡшѣсѣ, стѣи равноапѣльни кѡнстантїне
и ѣлено, ѡбрѣтшии крѣтѣ гдѣнь, ѡрѡжїе спїсительное.

Кондакъ ѿ.

Воскрѣнїе хрѣтово видѣвше, воспѣвахѹ людіе: се крѣтѣ, ѣмже прїиде
радость всемѹ мірѹ. невѣдомо бысть мірѹ ѡрѡжїе, ѣмже нѡвый
дѣдѣз побѣдѣ смѣрть, сокрыто бысть ѡ поклонѣнїа вѣрныхъ
людѣи, ѡггѣи токмѡ ѡхранѣхѹ чѣтныи крѣтѣ, немѡлчнѡ воспѣвающе:
Аллилуїа.

Ікосъ ѿ.

Вѣда ѡсмидесятилѣтнѡѣ старїца, бѣгомѡдраѡ мати ѣлена, рѣще
твоѣ, пречѡдне царю кѡнстантїне, желанїемъ испѡлнено кѣ
прославленїю стѣгѡ дрѣва, сама со тѣцанїемъ прїемлетѣ тѣрѣды, да
ѡкрыетѣ сокрѡвище на поклонѣнїе вѣсѣмъ ѣзыкомъ, съ любовїю зѡвѡщихъ
вѣмъ такѡвѣа: Радѡшѣсѣ, стѣи равноапѣльни кѡнстантїне и ѣлено, царїе
премѡдрїи: радѡшѣсѣ, двѡице стѣа, бѣгомъ возлюбленнаѣ. радѡшѣсѣ,
любовїю кѣ немѹ ѡки сѣрафїи пламенѣвшїи: радѡшѣсѣ, рѣвностїю ѡки
апѣлы послѡжївшїи. радѡшѣсѣ, ѡсѣрдїемъ вѣшымъ ѣакѡ жѣны съ мѣры
пришѣдшїи: радѡшѣсѣ, за пѡдѡиги вѣша ѡ вѣсѣхъ земнорѡдныхъ слѣвнмїи.
радѡшѣсѣ, ѣакѡ ѡггѣи съ вѣми лнѣдѡтѣ на нѣсїи: радѡшѣсѣ, ѣакѡ члѣвѣцы
вѣиѹ възхвалѡтѣ вѣсѣ на землїи. Радѡшѣсѣ, стѣи равноапѣльни
кѡнстантїне и ѣлено, ѡбрѣтшии крѣтѣ гдѣнь, ѡрѡжїе спїсительное.

Кондакъ ѿ.

Вроповѣдннкомъ тѣйны, нѣдѣже бѣ трѣбѣженное дрѣво, бысть
нѣкїи ѣѹда, ѣже не хотѣ ѡкѣзати мѣсто сѣе, сѣгѡ рѣди
нѣзнѡренъ бысть глѣдомъ во глѣбинѣ кладенцѣ по повелѣнїю
стѣѡѣ царїцы ѣлены, ѣнже дѣхъ стѣѡѣ ѡкры, да ѡупотребитѣ вѣѣкое ѡсѣнїе
дѣѣ възысканїѣ крѣтѣ гдѣѣ на радость правослѣвнымъ хрѣтїанѡмъ, поѡцымъ
бѣѹ: Аллилуїа.

Їкоєѣ 5.

Розѣѡ лѣчь бжѣтвеннагѡ свѣта въ сѣцы іѣды, непреклѡннаго досѣлѣ къ прошѣніѡмъ и оѡвѣщаніѡмъ бгѡмѡдрыѡ царіцы ѣлены, ѡже ѡвѣрзѡ оѡстѣ, глѡбѡше: блізѡ голгѡды, въ кѡпичи венѣры, ѡбращѣте крѣтъ вѡшегѡ хрѣта. ѡтѡлѣ начѡша ѡскѡти, мнѡги трѡды понесѡша, не ѡбръѣтше же сокровища, сѣлѡ ѡзнемѡгша. ѣгда же ѡщѣтнѡша вѣліе блгѡдхѡніе ѡзѡ нѣдрѡ земли, оѡсѣдѣвши трѡды и ѡбръѣтоша трѣ крѣста, тогда вѣрніи люди прославляхѡ вѡсѡ со слезѡми: **Р**адѡйтесѡ, треблѣженнагѡ дрѣва оѡсѣрдніи ѡскѡтеліе: радѡйтесѡ, дѣла ѡпльскагѡ нелѣностіи продолжѡтеліе. радѡйтесѡ, торжествѡ вѣры правослѡвныѡ ѡбнѡвшіи: радѡйтесѡ, люди, чѣщіи крѣтъ гдѣнь, сѣлѡ возвесѣлѡвшіи. радѡйтесѡ, воздѡхѡ живѡтвѡрныѡмъ знаменіемъ ѡсѣтнѡвшіи: радѡйтесѡ, ѡбръѣтеніемъ крѣта ѡсѣтѡвшіи людемъ пѡмѡтъ вѣчнѡ. радѡйтесѡ, принѣсшіи всемѡ мѣрѡ радѡсть безконѣчнѡ. **Р**адѡйтесѡ, сѣи равнѡѡпльніи константинѣ и ѣленѡ, ѡбръѣтшіи крѣтъ гдѣнь, ѡрѡжіе сѣиѣтельное.

Конѡкѡ 3.

Ротѡ тѣѡательнѡ оѡвѣѣти крѣтъ, на нѣмже принѣсѡ жѣртѡ сѣѡѡ, да не воздаѡтъ чѣсть крѣта ѡнѡмѡ, блженный патрїѡрхѡ макѡріи повелѣ возложіти крѣты на болѡщѡ и мѣртѡ, сѣи же ѡжнѡша и здрѡви вѡхѡ: тогда людіе, вѣдѣвше чѡдо, падѡша нѣцѡ до земли, живѡтвѡрѡщемѡ крѣтѡ, повѣдѣтелю смѣрти и ѡда, поѡце: **А**ллилѡѡ.

Їкоєѣ 3.

Нѡвыи хрѣтіѡнскіи храмѡ созидѡетѡ мѡдраѡ царіца ѣлена на голгѡдѣ дѡѡ всемірнагѡ воздѡнженіѡ живѡтвѡрѡцагѡ крѣта гдѡѡ, безчѣсленное же мнѡжество людіи молнѡша блженнаго патрїѡрха макѡріѡ, да спѡдѡбѡтсѡ оѡзрѣти гдѣнь крѣтъ. ѡнѡ же, смнреніѡ сѡи ѡспѡлненѡ, сѡ ѡсѣѣнныѡмъ собѡромъ высокѡ подѡѡша крѣтъ, да вѣдѡтъ всѡ: зрѡще сѣѡ, племена и ѡзыѡцы сѡ блгѡговѣніемъ и радѡстіѡ восклицѡхѡ: **Р**адѡйсѡ, треблѣженное дрѣво, ѡмже сѣсѡ двѡнца первоздѡннаѡ: радѡйсѡ, чѣтнѡе дрѣво, ѡмже ѡдѡ ѡспѡстнѡ оѡзникнѡ. радѡйсѡ, чѣтнѡе дрѣво, ѡрхѡгѡлами

и ѿг҃лами храни́мое: ра́дѹи́сѧ, ѿтнѡе дре́во, прѣ́роками бѣ́ог҃л҃го́нвыми
предзри́мое. ра́дѹи́сѧ, ѿтнѡе дре́во, прѣ́бныхъ и прѣ́ныхъ весе́ліе: ра́дѹи́сѧ,
ѿтнѡе дре́во, ка́ющихсѧ грѣ́шникѡвъ наде́ждо и спсе́ніе. **Ра́дѹи́тесѧ**, ст҃и́и
равноапѣ́лнѣи константи́не и ѣ́лено, ѡ́бръѣтши́и кр҃тъ гд҃ень, ѡ́рѹжіе
сп҃сительное.

Конда́къ ѱ.

Втра́нствѹюще́мъ на земли́ на́шего ра́ди спсе́ніѧ, ѿже не ѿмѣ́аше
гд҃ѣ гла́вы подкло́нѣти, воздви́гоша хра́мы, бѣ́гомѹдрѣи
кони́стантѣи и ѣ́лена, въ ви́длеѣ́мѣ ро́ждашемѹсѧ, на голго́дѣ
и́дѣже распѣ́сѧ, на горѣ́ ѣ́леѡнѣ ѡ́нѹдо́же вознесе́сѧ къ безнача́льномѹ
ѡ́цѹ, и о́у дѹ́ба мамврі́йска и́дѣже ѡ́браа́мъ пригласѣ́ ѣ́го ст҃ра́нна, да вси́
въѣ́рнѣи непреста́ннѡ пою́тъ сѣрафѣ́мскѹю пѣ́снь: **Ѳллі́лѹ́їа.**

в́косъ ѱ.

Все́ ка́ше слѹ́женіе бѣ́сть во сла́вѹ сла́дчайша́го гд҃а и ѣ́го прѣ́чтыѧ
мѣ́ре, застѹ́пницы мі́ра. кѣ́и ѡ́зыкъ ѿзрече́тъ по́дѡтыѧ ка́ми
т҃рды; кѣ́и ра́зѹмъ пости́гнетъ ра́дость, ѣ́гда ѡ́бръѣтесѧ ка́ми
жела́емый кр҃тъ гд҃ень; се́го ра́ди вси́ земноро́днѣи бѣ́года́рнѡ взы́каю́тъ
ка́мъ: **Ра́дѹи́тесѧ**, ѡ́г҃льскою ѿто́пѡю пожѣ́вшѣи: ра́дѹи́тесѧ, всѣ́мъ ср҃це́мъ
гд҃а возлюбѣ́вшѣи. ра́дѹи́тесѧ, ѡ́пѣ́скою ре́вностію потрѣ́дѣвшѣи: ра́дѹи́тесѧ,
хр҃ті́анскимъ смире́ніемъ о́укра́сѣвшѣи. ра́дѹи́тесѧ, всѣ́мъ добродѣ́тели къ себѣ́
совоку́пѣвшѣи: ра́дѹи́тесѧ, бѣ́женствѡ ра́йское о́унасле́довавшѣи. ра́дѹи́тесѧ,
ѡ́акѡ зрѣ́те́ всегда́ твѡ́рца и гд҃а: ра́дѹи́тесѧ, ѡ́акѡ мзда́ ка́ша мно́га на
не́бѣхъ. **Ра́дѹи́тесѧ**, ст҃и́и равноапѣ́лнѣи константи́не и ѣ́лено, ѡ́бръѣтши́и
кр҃тъ гд҃ень, ѡ́рѹжіе сп҃сительное.

Конда́къ Ѥ.

Вса́кое ѣ́ретическое о́уче́ніе ѡ́вергше, бѣ́гомѹдрѣи ѡ́цѣ́и и о́учителѣ́е,
собра́вшѣи повеле́ніемъ тѡ́имъ, царю́ константи́не, на пе́рвѣмъ
вселѣ́нствѣмъ собо́рѣ, ѡ́ріа ѡ́гнаша и ѣ́го посѡ́бникѡвъ, и ѡ́акѡ
гро́мъ возгремѣ́ша во всѣ́хъ концы́ пѣ́снь: **Ѳллі́лѹ́їа.**

Їкоуз ѿ.

Витѣи сладоковѣщаннѣи, вѣночнѣи ѿцѣи, сѣиатели и оучители на соборѣ никейстѣмъ, николай мѣрлѣнскѣи, спѣридонъ трѣмѣвѣнтскѣи, пафнѣтѣи дѣваидскѣи, павелъ неокесарѣнскѣи, аѣанасѣи александрѣнскѣи и прочѣи исповѣдницы хрѣтѣи, ѣже свѣше оумдѣри(в)шасѣ, ѣзложѣша тѣмъ сѣмбѣмъ вѣри, и всѣи цркви оумзакѣнѣша пѣти трѣцѣ ѣдиносѣцинѣю, принѣше пѣсѣнь бѣгодарѣнѣмъ верховномѣу вѣцѣ вѣсѣхъ, бѣу, и *слѣжнѣтелю ѣгѣ⁴⁴ взывѣюще: **Радѣи**, достѣиный сѣне мѣтере своѣмъ вѣомѣдѣмъ ѣлены: радѣи, подражѣи ѣи во смирѣнѣи неизрѣченнѣмъ. радѣи, царѣю, превосходѣи мѣдрѣсть солѣмѣна: радѣи, сѣажѣи вѣрѣу прѣѣа авраѣма. радѣи, законѣмъ и вѣлѣти вѣсѣкѣи архѣтѣктѣне: радѣи, нѣиый аѣле вѣлѣкагѣу гѣада константѣнополѣмъ. радѣи, мѣтѣиый и крѣткѣи повелѣителю: радѣи, пѣрѣагѣу никейскагѣу собѣра мѣдѣиый прѣдѣдѣителю. **Радѣи**, сѣи равнѣаѣлѣнѣи константѣне и ѣлено, ѣверѣишѣи крѣтѣу гѣенѣ, ѣрѣжѣи сѣиѣиѣнѣе.

Вѣндѣкѣ ѿ.

Вѣстѣи хотѣицѣмъ вѣ подѣицѣ дѣствѣ не возѣранѣмъ ѣи, вѣлѣкѣи константѣне, да чѣстѣмъ ѣрѣцѣмъ вознѣсѣтѣ молѣтѣи ѣдиномѣу бѣу ѣ мѣрѣ всѣмъ мѣра, и ѣрѣшѣи молѣи житѣиескѣи, ѣакѣ аѣгѣи поѣтѣи: **Аллиѣа.**

Їкоуз ѿ.

Вѣнѣа, покрѣи и зѣиѣи вѣиѣ тѣвѣ во вѣемъ самѣ прѣѣтаѣ дѣа, вѣиѣа нѣа и землѣи, ѣиже вѣрѣиѣмъ ѣи нѣиый гѣаѣ тѣиѣи на бѣрегѣхъ вѣсѣѣра, да всѣи лѣдѣи, оѣкрѣплѣи ѣа мѣрѣи зѣстѣплѣиѣмъ, вѣспѣмнѣиѣе вѣрѣу и подѣиги тѣиѣи, прѣхѣальнѣ константѣне, бѣгѣмнѣеннѣмъ взывѣиѣтѣи: **Радѣи**, нѣиѣу стѣлѣицѣу вѣзѣнтѣи ѣсѣиѣиый: радѣи, зѣстѣплѣиѣи и покрѣиѣиѣтѣвѣу мѣтѣе вѣжѣи ѣу вѣрѣиѣиый. радѣи, хрѣмъ вѣжѣи во ѣмѣ ѣа созѣаѣиый: радѣи, гѣрѣиѣи молѣтѣи

^{44*} у изворниѣи: сѣслѣжнѣтелю своѣмѣу.

Кондакъ ѿ.

Вѣсть мѣра, тишинѣ испросѣте притекающимъ къ вѣшнему заступленію, оугвдницы вѣи, сохраните ѿчество наше ѿ враговъ находящихъ на ны, и междоусобныя бранн: да мѣть вѣию оугвднимъ вѣшнимъ мѣтвами, копѣюще со вѣми стѣми вѣце хрѣтѣ. **Аллилуѣа.**

Ўкосъ ѿ.

Воюще и восхваляюще вѣсѣ, стѣи равноапѣльнѣи царѣе константѣне и ѣлено, празндемъ стѣю пѣмѣть вѣшѣ и просимъ: не забвдѣте насѣ, грѣшныхъ, чѣщихъ тѣды и пѣдвиги вѣшѣ, да вѣи съ вѣрою и любѣію зовѣмъ къ вѣмъ: **Рѣдѣтеся**, града и хрѣма сегѣ покровѣтели: **рѣдѣтеся**, пѣстырѣмъ црѣке бѣомѣдрѣи оугвдѣли. **рѣдѣтеся**, во тѣмѣ заблѣдшымъ ѣрѣи свѣтѣильницы: **рѣдѣтеся**, за ѿчество наше тѣпѣи предѣ бѣомъ мѣтвенники. **рѣдѣтеся**, ѣкѣ больныхъ, слѣпыхъ и глѣхныхъ исцѣлѣете: **рѣдѣтеся**, ѣкѣ ѿ нечѣлнныя смѣртѣи избѣлѣете. **рѣдѣтеся**, [ѣкѣ] ѣретѣкѣмъ и хѣльникѣмъ вѣры стѣрахѣмъ правосѣдѣа вѣжѣа оугвдѣлѣете: **рѣдѣтеся**, [ѣкѣ] грѣшникѣмъ кѣющимъ прощѣнѣа оугвдѣла вѣжѣа испросѣете. **Рѣдѣтеся**, стѣи равноапѣльнѣи константѣне и ѣлено, ѿверѣтѣи крѣтѣ гдѣнь, ѿрѣжѣе стѣицѣльное.

Кондакъ ѿ.

Вѣонѣ премѣдрамъ, велѣи⁴⁷ царѣе константѣне и ѣлено, прѣимѣте мѣлое стѣе молѣнѣе наше и прѣносѣмое вѣмъ хвалѣнѣе! избѣвите чѣщихъ стѣю пѣмѣть вѣшѣ ѿ грѣхѣвныхъ стѣстѣи и вѣчнагѣ ѿвѣдѣнѣа, да хѣдѣтѣицѣмъ вѣшнимъ вѣзмѣжемъ до скончѣнѣа днѣи вѣонѣхъ поклѣнѣтѣся живѣотворѣщемъ дрѣвѣ крѣтѣ гдѣа: и тѣамъ, иѣѣже стѣетѣ свѣтѣ невѣчѣрнѣи, пѣтѣи во слѣвѣ крѣтѣ: **Аллилуѣа.**

Вѣи кондакъ чѣтѣся тѣиждѣ.

Тѣже ѣкосъ ѣ-и: Агѣльскѣи собѣрѣ [прѣниѣкѣ] на зѣмлю:

И кондакъ ѣ-и: Избѣрѣннѣи предѣвѣчнымъ црѣмъ:

^{47*} или: велѣицѣи ?

МѢТѢЯ І-А.

предївнїи н всехвѣльнїи царїе, сѣїи равноапѣльнїи константїне н ѣлено! кх вѣмх, тѣплымх застѣпникымх, возносімх нашѣ недостѣпнымх молїтвы, їакх вѣліе їмате дерзновѣніе ко гдѣ. испросїте оѹ негѣ мїрх цркви н всемѣ мїрѣ бѣгодѣнствїе, начѣльнїкымх мѣдрость, пѣстырѣмх попечѣніе ѣ пѣствѣ, пасѣмымх смїренїе, старцѣмх желѣнное оѹпокоѣніе, мѣжѣмх крѣпость, женѣмх бѣголѣпіе, дѣственнїкымх ѣтѣтѣ, дѣтѣмх поклѣшѣніе, мѣнцѣмх хрїтїанское воспитѣніе, больнымх исцѣлѣніе, враждѣущымх примїренїе, ѣбїдимымх терпѣніе, ѣбїдѣщымх стрѣхх бѣїи, прїходѣщымх вх храмх сѣи н молѣщымсѣ вх нѣмх сѣѣе бѣгвѣніе, н вѣѣмх всѣ по коегѣждо прошѣнію полѣзнаѣ, да хвѣлимх н поѣмх бѣгодѣтелѣ вѣѣхх бѣа, вх трѣцѣ славномаго, ѣѣа, н сїа, н сѣагѣ дѣа, нынѣ н прїснѣ н во вѣкн вѣкѣмх. **І**мїнь.

МѢТѢЯ ІІ-А.

сѣїи равноапѣльнїи константїне н ѣлено! їзбѣвїте прїходѣ сѣи н храмх нашх ѣ всѣкагѣ навѣѣта вражїа, н не ѣстѣвїте застѣплѣніемх вѣшнїмх насх, немоцнїххх ... **[їмїкх]**, оѹмолїте бѣгость хрїтѣ бѣа нашегѣ даровѣтїи намх помыслѣмх мїрх, ѣ пѣгѣбнїххх стрѣстѣи н всѣкїа сквѣрнїи воздержѣніе, бѣгѣѣтїе же нелицемѣрное. испросїте намх, оѹгѣднїцы бѣїи, свѣше дѣхх крѣпѣстїи н смїренномѣдрїа, дѣхх терпѣнїа н покаѣнїа, да прѣѣе врѣмѣ жнїтїа нашегѣ вх вѣрѣ н сокрѣшенїи сѣчнѣмх пожнѣмх, н тѣкѣ вх чѣсх скончѣнїа нашегѣ бѣгодѣрнѣмх прослѣвѣшаго вѣсх гдѣ, безначѣльнаго ѣѣа, ѣдннорѣднагѣ ѣгѣ сїа, н ѣдннѣѣщнаго всебѣаго дѣа, трѣцѣ нераздѣльнѣю, во вѣкн вѣкѣмх. **І**мїнь.

[К-Ѳ] Твоихъ оугодниковъ мольбами, еди́не нѣ́ный црѣ́, црѣ́твѣ́ющаго грѣ́хѣ́ ны́нѣ́ во мнѣ́, смире́ннѡ́у ду́шѣ́ моѡ́ свободи́. **И ны́нѣ́, вѣ́городиченъ:**

Бжѣ́твеннаго восто́ка двѣ́ре, ѡ́бвѣ́рзи мѣ́ двѣ́ри пока́нїѡ́: и ѡ́ двѣ́рей смертоно́снаго грѣ́хѣ́, ходѣ́тайствомъ твои́мъ ѡ́бвѣ́ри ма́, влѣ́ще.

Пѣ́нь ѿ. І́рмо́съ:

Нѣ́наго крѣ́га верхо́творче́ гдѣ́ и црѣ́кве́ зижди́телю, ты́ мене́ оутверди́ въ любви́ твоѣ́й, желáній крáю, вѣ́рныхъ оутвержде́нїе, еди́не члѣ́вколю́бче.

[К] **А**лка́нїе вѣ́рачїтельна́а ду́шѣ́ твоѣ́а, срѣ́твѣ́децъ гдѣ́, нѣ́ными зна́менїи́ и члѣ́сными́ я́вленїи́, бога́тнѡ́ напита́, и побѣ́дное́ и стра́шное́ зна́менїе́ крѣ́та́ тебе́́ показа́.

[К] **Н**ѣ́наа́ возме́здїа́ получи́ти потща́ла еси́, тѣ́мже́ зовѣ́щемъ вѣ́гомѡ́дре послѣ́довала́ еси́, и тѣ́мъ ѡ́ста́вила́ еси́ о́тче́ преда́ннаа́ ти́ ле́сти, и свѣ́тїльни́къа́ дѣ́ломъ бжѣ́твеннымъ бы́ла еси́.

[Ѳ] **Т**реблѣ́ннаа́, хрѣ́стѣ́ приле́пївши́а, и на него́ всю́ наде́жду́ возложи́вши, сї́ѣ́ннаа́ е́гѡ́ мѣ́ста́ дости́гла еси́: въ нѣ́хже́ прѣ́чїа́а́ стрѣ́ти́ вопло́тїва́а́ претерпѣ́, пребл҃гї́й.

[Ѳ] **И**звѣ́стное́ о́рѡ́жїе́, неразори́мое ѡ́долѣ́нїе́, хрѣ́ті́анскѡ́у наде́жду́, крѣ́пъа́ чї́тнѡ́й, за́вистию́ сокро́веннѡ́й, ты́ я́вила еси́, бжѣ́твеннымъ распа́ла́ема́ желáнїемъ, вѣ́блѣ́ннаа́. **Сла́ва:**

[К-Ѳ] **Н**ѣ́наго́ водворѣ́нїа́ и де́снаго́ стоáнїа́, млѣ́твами́ твои́хъ вѣ́нценосныхъ оугодниковъ, сподо́би́ насъ, хрѣ́стѣ́ бжѣ́, еди́не подви́гополо́жниче́ и вѣ́нцедáтелю. **И ны́нѣ́, вѣ́городиченъ:**

Разврати́вши́а, сї́ѣ́ннаго́ гражда́нства ѡ́падѡ́хъ, прѣ́чїа́а́: приложи́ши́а [безсло́вѣ́снымъ] ско́тѡ́мъ, и ѡ́сѡ́жденъ всѣ́хъ бы́хъ: ѡ́же́ сдѣ́ло́ рѡ́ждша́а, вса́каго ѡ́сѡ́жденїа́ ѡ́бвѣ́ри и сп҃си́ ма́.

Тѣже сѣдѣленъ, гласъ ѿ:

По: Премѣрости:

АлчѣѸ чѸвствъ твоихъ простѣръ къ нѣсѣ, и свѣздѣю навѣкѣмъ
добротѣ, ѿ сѣхъ тайночѣмъ бываѣмъ всѣхъ гдѣ: крѣпкое же
Ѹрѣжѣе посредѣ ѿблѣстѣ, написѣмъ: ѿ сѣмъ побѣждѣти и державнымъ
быти. тѣмъже дѸшѣ твоеѣ ѿвѣръзѣ Ѹчѣсѣ, письмѣ прочѣлѣ ѳсѣ, и Ѹбразѣ
наѸчѣсѣ, константинѣе всѣчѣне, молѣ хрѣтѣ бѣа, согрѣшѣнѣи ѿстаплѣнѣе
даровѣти прѣздѣнѣущимъ любѣѣю сѣѸю пѣмѣтъ твоѣ. [Двѣжды.]

Слѣва, и нынѣ, прѣздѣника, илѣе бѣорѣдѣченъ:

Творца тѣарѣ и питѣтѣла всѣхъ, всѣмъ носѣщаго въ ѿбѣтѣхъ
понесѣа ѳсѣ: премѣрѣсть и слѣво въ твоемъ чрѣвѣ зачѣнѣши
неѸпѣльнѣ, мѣтѣ бѣжѣа, мѣровѣ родилѣа ѳсѣ мѣръ содерѣжащаго. тѣмъже
молѣу тѣа, всѣсѣтѣа дѣѣо, и вѣрѣнѣу слѣвлѣу тѣа, иѣбѣвѣнѣсѣа мѣ ѿ
прегрѣшѣнѣи, и въ дѣнѣ сѣдѣа ѳгдѣ прѣдѣстѣти иѣмамъ прѣдѣ лицѣмъ
создѣтѣла моего, вѣчѣе дѣѣо чѣтаѣа, твоѣ поѣмѣцѣ тогдѣ подѣждѣ мѣ: всѣмъ
ѣѣ мѣѣеши, ѳлѣка хѣѣеши, всѣпѣтаѣа.

Пѣсѣнь ѡ. Ірѣмѣсѣ:

Оуслѣбѣшахъ, гдѣи, сѣмѣтрѣнѣа твоегѣ тѣинѣство, разѸмѣхъ дѣла твоѣ, и
прослѣвѣхъ твоѣ бѣжѣтѣѣ.

[В] **А**ки пѣула дрѣвлѣе, сѣ нѣсѣе оуѣловлѣетѣ тѣа хрѣтѣсѣ гдѣ, константинѣе,
наѸчѣа тѣа, црѣа ѳдѣнаго сѣгѣ почѣтѣти.

[В] **И**зрѣдѣнымъ знѣменѣемъ тѣа, бѣжѣнѣе, свѣздѣамѣ хрѣтѣсѣ сѣнѣе
ѿзарѣетѣ, и свѣтѣильникѣа тѣа ѿмрачѣнѣнымъ показѣа.

[Ѳ] **Ѳ**лѣно бѣжѣннаѣ, и нрѣвы бѣѣлюѣѣа, и бѣжѣтѣвенѣнымѣ дѣѣнѣи
достѣѣѣдѣна, бѣлѣа ѳсѣ: сѣгѣ рѣдѣи вѣѣрою тѣа слѣвѣмъ.

[Ѳ] **А**ѣты мнѣѣгѣмѣи крѣѣемъ ѣавлѣеши, нынѣ бѣжѣтѣвенѣнѣю побѣдѣ
крѣтѣа, иѣѣе сѣсѣѣхѣмъ, и дѣмѣнѣкѣа прѣлѣстѣи иѣбѣвѣнѣхѣмъ. **Слѣва:**

[К-Ѳ] Ѳлѣны бл҃гоѹтѣвѣа ѿ константи́на [само]державнаго предстѣлѣствы, хр҃тѣ бже, египтры правокѣрныхъ [цѣрствъ] оҹкрѣпѣ, ѿ кѣрѣ правосла́внѹ во вѣки [вѣкѡвъ] оҹтвердѣ. **И нынѣ, бѣгородиченъ:**

Зарѣми бѣосвѣтлыми дѹшѹ моѹ ѡзарѣ, ѡмраченнѹ согрѣшенѣми, ѣже сѣнце прѣвды рѡждаша, принодѣо.

Пѣснь Ѳ. Ірмосъ:

Оҹтрениююще копѣемъ тѣ, гд҃и, сп҃си ны: ты бо ѣси бѣхъ на́шихъ, рѣзвѣ тебе ѿно́го не вѣмы.

[К] Нѣнаго ѣвлѣнїа [ѿ зрѣнїа] сп҃сительнаго знаменїа сподѡблѣшагоа, константи́на до́блага, восхва́лаю по мо́гѹществѹ, ѣще ѿ недостѡ́ннъ [ѣсмь].

[К] Оҹтреневакъ къ незаходѣмомѹ сѣнцѹ, ѿ вѣцѣ, цр҃ю бѣомѹдре, свѣта ѿпѡлненъ бѣлъ ѣси.

[Ѳ] Бѣ вѣшнаа цр҃твѣа нынѣ вселѣлаа ѣси, любовь ѿ совершѣнное мѣрдїе, ѣкѡ порфѹрѹ носѣци.

[Ѳ] Обѣнѣа ѡплѡвъ ѿ безплѡтныхъ совокѹплѣнїа, ѣлено бѣобѣженнаа, сподѡблѣлаа ѣси: бѣ оҹгодѣвши добродѣтельными твоѣми дѣлѣни. **Гла́ва:**

[К-Ѳ] Самодержавнѹ двѡнцѹ [равноапѣльнѹ], бл҃гоѹтѣе оҹтвердѣвшѹ, ѿ ѡдлослѹженїе ѡкѣргшѹ: нынѣ собравшеа, пѣсньми лѣпоподѡбными воспѣва́емъ. **И нынѣ, бѣгородиченъ:**

Ѳчїстѣ дѣо, дѹшѹ моѹ, ѡскверненнѹ сластѣми тѣлѣсными, навѣтомъ сѣмї́нымъ.

Пѣснь Ѣ. Ірмосъ:

Мѣтѣ пролїю ко гд҃ѹ, ѿ томѹ возвѣщѹ печѣли моѹ, ѣкѡ сѡлѣ дѹша моѹ ѿпѡлнѣа, ѿ живѡтѣ моѹ ѡдѹ приблїжѣа, ѿ молюа ѣкѡ ѡна: ѡ тѣлѣ, бже, возведѣ ма.

Константіна, вѣрнѣи, съ мѣтерію почтѣмъ: дѣда бо ѿ сѣи словеса оуслышавше, на кѣдрѣ ѿ пѣнѣ ѿ кѣпарісѣ, тресложный крѣтъ познаша, ѿмже сѣицельнаа стѣтъ послѣдова: ѿ всѣхъ представши ѿдѣн, оуготовитиса показати людемъ вѣлѣе ѡправданіе, сокровѣнное зѣвисти рѣди ѿ ненависти тѣхъ, ѿ сѣе ѡбръѣтше показаша ѡнѣ. сего рѣди всѣмъ повѣдоносни ѡвѣншаа, ѡрѣжѣ носѣще неуборѣмое, зѣаменіе вѣлѣе, ѿ во вѣрнехъ грѣзное.

Пѣснь 3. Ірмосъ:

Отроцы єврейстѣи въ пещѣи попраша пламень дерзновѣннѡ, ѿ на рѣсѣ Огнь преложіша, вопіюще: блѣвѣнъ єси, гдѣи вѣже, во вѣки.

[К] Твоѡ повелѣніа сохраниа, повинѣа твоемѣ законѣ константіна, тѣмже беззаконнѣущихъ низложи ѡполчѣніа, вопіа тѣбѣ: гдѣи вѣже, блѣвѣнъ єси.

[К] И зѣ рѣва погнѣбелн, дрѣво єже всѣхъ ѿзвлѣкшее, досточѣдне, загревѣнное зѣвистію, наамъ ѡкрывѣеши, погребѣи дѣмѡны всегдѣицельнаа во вѣки.

[Ѧ] Бѣговѣнчѣннѡ ѿ добродѣтели пѣче порфѣрою [пре]ѡкрашеннѡ, єлѣнѣ славнѡ, нынѣ пѣсньми оублѣжаемъ, ѿ ѡакѡ равноапѣльнѡ похвалами почитаемъ.

[Ѧ] Ѡдѣшевлѣннѡ црѣковь бѣѣ, дѣлнѣи вѣтвенными созидала єси срѣце твоѣ, єлѣно: ѿ храмы сѣеннаа томѣ содѣлала єси, ѿдѣже плѣтѣи прѣчѣтыа насъ рѣди подѣтъ стѣлѣти.

Слава:

[К-Ѧ] Жезлы царствѣа правѡвѣрныхъ мѣтѣами вѣшными оутѣвѣрдѣйте, ѿ жнзнь наашѣ ко блѣгѣтѣи ѿсправленіемъ вѣшнымъ ѡкормлѣйте, ѡ! бѣговѣнчѣннѣи ѿ равноапѣльнѣи.

И нынѣ, бѣгородиченъ:

Идѣкихъ порабоцѣнѣи безмѣстными ѡбѣчайми, ѿ [свое]вѣльныхъ [моихъ] согрѣшенѣи, ѡчѣннаго мѣ сѣи, прѣстѣа вѣе, ко ѡбѣчнѡмѣ твоемѣ нынѣ [во] прѣтекаю мѣрдѣи.

Пѣснь ѿ. Ἱρμός:

Седмерицею пѣць халдѣйскѣи мѹчитель, бѣгочестѣиымъ неистовишъ
разжжѣ, и҃лою же лѹчишею и҃исѣны и҃а вѣдѣвъ, творцѹ и҃ и҃збавителю
вопѣаше: Ѿтроцы бл҃гвѣите, сѣѣнницы воспѣйте, людіе превозноси́те во
всѣхъ вѣки.

[В] Ѣленѹ, мѣтерь своѹ, почитѣа ѣкоже достои́тъ сы́нѹ, Ѿбразъ о҃убъ
бл҃гонравѣа быахъ ѣси, налѹчаа всѣхъ вои́ти: Ѿтроцы бл҃гвѣите, сѣѣнницы
воспѣйте, людіе превозноси́те во всѣхъ вѣки.

[В] О҃украи́ла ѣси вѣнцѣмъ, славне: ѣкѡ багратицею, ѡдѣлава
мл҃рдѣемъ, и҃ ѣкоже хламѹдою, въ до́брѹю вѣротѣ, добродѣтелей
совершѣннымъ о҃умомъ. и҃ прѣстава́ла ѿ земли къ вы́шнемѹ цр҃твѣю,
зѡеши: сѣѣнницы бл҃гвѣите, людіе превозноси́те хр҃та во вѣки.

[Ѣ] Мѣстѣ дости́гнути возжелѣвши ч҃тныа страсти подѣмшихъ, и҃
ср҃ца твоегѡ желаніе и҃сполнивши, славаа ѣлено, женамъ похвало! вл҃цѣ
всѣхъ хра́мы прекрѣеныа воздвѣгла ѣси, вои́ици: людіе превозноси́те хр҃та
[б҃га] во всѣхъ вѣки.

[Ѣ] Мл҃тви́в[ю] и҃ всѣмъ ни́ицимъ щедрѡда́тельнѹ[ю], ѣленѹ бѣгомѹдрѹю,
пѣсньми достохвѣальными возвели́чимъ, вѣрни́и, и҃ [сѣ нею] возопѣимъ:
людіе превозноси́те хр҃та [г҃а] во всѣхъ вѣки. Сла́ва:

[В-Ѣ] И҃стинно весѣла́щ[ю]са вѣда́ици сѣ сы́номъ тѣмъ бѣгомѹдрѹимъ,
славаа ѣлено, въ бж҃и́и цр҃твѣи: хр҃та велича́емъ, ва́шъ ч҃тны́и прѣзди́и
показа́вшаго на́мъ, пѣче лѹчъ с҃нечныхъ ѡзарѣю́ици на́с, вѣрнѡ пою́ицихъ:
людіе превозноси́те хр҃та [с҃са] во всѣхъ вѣки. И҃ ны́нѣ, вѣгѡрѡдиченъ:

Смѹщенное сластьми́ многобразными ср҃це моѣ, и҃ о҃умъ мо́и о҃уми́ри,
молю́са: и҃ дѹши́ моеѹ Ѿчи мно́гими прѣстѹплѣни́и ѡслѣплѣннымъ, вѣче
просвѣти́: и҃ с҃си́ ма вои́ица: сѣѣнницы бл҃гвѣите, людіе превозноси́те
ч҃тѹ [бѣгѡтрово́ици] во всѣхъ вѣки.

Пѣснь ѿ. Іѣрмо́съ:

Оу́жасѣа ѡ сѣмъ нѣо, и землѣ оудивѣшася концы, ѣакъ бѣхъ ѣвѣсѣа члѣвѣкомъ плѣтскѣ, и чрево твоѣ бѣсть пространнѣйшее нѣсѣ. тѣмъ тѣа бѣхъ, ѣггловъ и члѣвѣкъ чиноначалѣа величѣютъ.

[К] Аѣдѣмою црѣкою [пре]вкрашенномъ, константи́нъ блѣгородномъ, блѣгочѣтѣ оутвердившемъ и ѣдлопоклонѣнѣе низвергшемъ, всѣа хрѣтѣанска[а] колѣна торжѣствѣннаа и блѣгодарствѣннаа восписѣютъ.

[К] Аѣрѡматы бжѣтвѣснныа ѣсточѣтъ рѣка, ѣдѣже лежѣтъ ѣцѣенное и чѣтноѣ тѣло твоѣ, константи́не доброповѣдне, чѣстѣ пристѣпѣющымъ всѣдѣ: страстѣй разлѣчныхъ тѣмъ ѡгонѣющимъ, и ѣсцѣлѣнѣа ѡбѣльнаа подаѣющимъ восхваляющимъ тѣа.

[Ѧ] Рѣки ѣсцѣлѣнѣй всѣдѣ ѣсточѣши, и страстѣи попалѣши, ѣлѣно [всѣ]блѣженнаа, и токи блѣтными напалѣши дѣшы наша: свѣ ѡжѣзнь своѣ скончѣвши, со свѣими нынѣ вселѣлася ѣсѣ, ѡсцѣнѣа ѣсполнена бѣвши и просѣцѣнѣа.

[Ѧ] Оутренѣющей ко храмъ свѣомъ, и блѣголѣпѣе дѡма твоегѡ возлюблѣшей, црѣцѣ ѣлѣнѣ [пре]мѣдрѣйшей, дѣлѣ ѣсѣ ѡбѣстѣи крѣтное дрѣво, на нѣмже распѣтомъ блѣгоговѣннѡ поклонѣемсѣ. **Слѣва:**

[К-Ѧ] Иѣже блѣгочѣтнѡ дрѣвле ѡправдѣлѣа ѣсѣ на землѣ, прѣвѣзначѣльнѣ безмѣртнѣ црѣю, црѣтѣаа вѣшнагѡ спѡдобилѣа ѣсѣ, ѣже црѣтѣковати, гдѣ, тѣа возлюбѣвшихъ чѣстѣ, ѣлѣнъ свѣю, и великаго константи́на: иѣже мѣтѣвами всѣхъ оуцѣдри. **И нынѣ, вѣгороднѣенъ:**

Тѡрѣцѣа всѣхъ и црѣа зачѣнши, дѣо, родилѣа ѣсѣ: и сѣ нынѣ ѣакоже црѣица, ѡдѣснѣю сѣгѡ, чѣтаа, прѣдѣстоѣши. тѣмже молю тѣа, шѣаа чѣсти ѣзбѣви мѣа вѣа чѣсѣа сѣдѣа, и деснѣмъ ѡвѣцамъ сопричѣти.

МЕСЕЦА МАЈА, У 21. ДАН.

**ЖИТИЈЕ СВЕТОГ РАВНОАПОСТОЛНОГ ЦАРА КОНСТАНТИНА ВЕЛИКОГ,
И СВЕТЕ ХРИСТОДУБИВЕ МАЈКЕ ЊЕГОВЕ ЈЕЛЕНЕ.*49**

Крајем трећег и почетком четвртог века, када се незнабожачки свет одлучно спремао да огњем и мачем збрише са земље хришћанство,^{*50} Промисао Божји припремао је међу самим царевима – гонитељима хришћанства покровитеља Цркве Христове у лицу цара Константина Великог, који још за живота доби назив: равноапостолни. Рођен 274. године, од родитеља, иако не хришћана, али упознатих са хришћанством и благонаклоњених хришћанству. Константин се измлада туђио незнабожачких сујеверица и приближавао ка Христу, истинитом Богу. Десница Господња га је постепено на разне начине припремала за изабрани сасуд славе Божје.

Константинов отац, Констанције Хлор, цар у западној половини Римске царевине^{*51} иако по спољашњости и званичној дужности идолопоклоник, у души је био далеко од незнабожачког сујеверја: срцем се одрекао служења лажним боговима и признавао једног истинитог Бога, Њему се јединоме клањао он и сав дом његов. Колико је Констанције био далеко од служења идолима, показује овај случај из његовог живота. Одрекавши се служења идолима, Констанције једном намисли да дозна стварно расположење у том погледу својих дворјана. Он их сазва све и рече им: Ко хоће да ужива моје поверење и љубав и остане где је, тај се мора поклонити боговима мојим и заједно са мном принети им жртве; ко пак не пристаје да то учини, тај нека иде из мога двора куда хоће, јер не могу да будем заједно са неједновернима.

Када то цар рече, дворјани се поделише у две групе: једну сачињаваху они који љубљаху овај свет и славу његову више него Христа Бога; они пристадоше на царев предлог; а другу сачињаваху истинске слуге Христове: они не пристадоше на царев предлог, и стадоше напуштати своја висока звања и почести, и одлазити из царевог двора. Видећи то, Констанције врати истинске хришћане који напуштаху двор, и рече им: Пошто видим да верно служите Богу своме, ја желим да вас имам за своје слуге и пријатеље и саветнике, јер се

^{49*} преузето из [„Житија светих“](#) за месец мај преп. Јустина (Поповића), [стр. 490-512.](#)

^{50*} Указом цара Диоклецијана од 23. фебруара 303. године наређивало се да се хришћанство искорени са свима својим установама и храмовима. Тада је жестоко гоњење отпочело пљачкањем и рушењем од стране војске хришћанског храма у Никомидији, престоници Источне Римске царевине, где је одједном било спаљено двадесет хиљада хришћана; затим су ужаси гоњења захватили Сирију, Палестину, Малу Азију и Египат с Италијом. О свирепости тих гоњења Лактанције пише: „Када бих имао стотину уста и гвоздени језик, ни онда не бих могао набројати сва мучења која су хришћани подносили: ... гвозђе се тупило и ломило; убице су се замарали, и радили на смену, по реду“ ...

^{51*} Ради лакшег управљања огромном Римском царвином, цар Диоклецијан је раздели на две половине: Источном је управљао он сам, уз сацаровање цезара Галерија, и живео у Никомидији; а Западној је поставио за цара Максимијана, а за његовог сацара – цезара Констанција Хлора, који је непосредно управљао Галијом и Британијом.

надам да ћете и мени бити верни као што сте верни своме Богу. – А онима који пристадоше да се одрекну Христа и поклоне идолима рече: Вас не желим да имам у своме двору, јер када не остадoste верни своме Богу, како ћете бити верни мени!

И тако постиђене, он их удаљи од себе, а верне слуге Божје он приближи себи и постави их за управитеље у својој области. На тај начин, док је Диоклецијаново гоњење пламтелo по свима покрајинама огромне Римске царевине, у области Констанцијевој хришћани су живели на миру и благодети. Али да се не би оглушио о вољу Диоклецијана, најглавнијег од царева, Констанције допусти да се поруше неке хришћанске цркве.

Таква благонаклоност Константиновог оца према хришћанима, па обраћење ка Христу његове матере, свете Јелене, и његове сестре Констанције,⁵² посејали су у младу душу Константинову љубав према истинитом Богу и његовом закону и положили темељ за његово будуће делање. Године своје младости Константин је морао проводити на Диоклецијановом двору у Никомидији, где је био узет као залога верности његовог оца Констанција према најглавнијем цару, Диоклецијану. На Диоклецијановом двору Константин је добио праву слику незнабожачког начина живота и мишљења: ташту надувеност, раскош, пијанство, необуздани разврат мисли и живота, сплетке, лицемерно поштовање тобожњих богова, пакост према поштоваоцима истинитог Бога. С друге стране он је био у могућности да упозна живот другoгa друштва – хришћанских верника: ту су и старци и старице, и младићи и девојке, и простаци и учени мудраци, па чак и деца, доказивали истину, чистоту и узвишеност своје вере својим делима, својим врлинским животом, својим исповедништвом, па и својом смрћу. Јер у то време буктало је најужасније гоњење на Цркву Христову, у коме се на свима странама показивало јунаштво хришћана и њихово непобедиво трпљење.

Када Константин отпутова из Никомидије у Галију к своме оцу, затече га тешко болесна. Констанције Хлор предаде Константину своју царску власт, пошто га је највише волео од све деце, и убрзо умре. А и сва војска беше за Константина. И тако после смрти Констанција Хлора Константин би проглашен, 306. године, за цара Галије и Британије. Константин тада имађаше тридесет и две године.

Цареви Диоклецијан и Максимијан, заморени својом злобом против непоколебљивих страдалника за свету истину – хришћана, решише да се повуку са царских престола. Али то би повод за многе нереде. Галерије, који се на истоку зацари место Диоклецијана, беше незадовољан зацарењем Константина на северозападу, и не хте га признати за цара, већ признаде Севера који је управљао Италијом и Африком. Међутим у Италији би проглашен за цара

⁵²* Константин је био једини син Јелене; Констанција је била кћи друге жене Хлорове, Теодоре, од које је Хлор имао и другу децу.

Максенције, син Максимијанов. Подржавајући Севера, Галерије пође са војском против Максенција; Максенције затражи помоћ од свога оца Максимијана, који понова узе власт у своје руке. Север се предаде Максимијану и би погубљен. Тада Галерије прогласи за цара свога пуководца Ликинија, а војска – цезара Максимиана. На тај начин догоди се да у Римској царевини у исти мах цароваху шест царева, и сви беху у међусобној завади. Само Константинови поданици уживаху мир и благодат, јер Константин беше задовољан облашћу наслеђеном од оца и није желео да се меша у међусобну борбу других сацарева. Он је говорио: Ја сам се отуђио од осталих сацарева, јер сам видео дивљачност њихових нарави.

Према хришћанима Константин се, по угледу на свога оца, држао политике мира, јер их је ценио као марљиве и верне поданике.

После Галерија који умре 311. године од страшне болести, и Максимиана, управитеља Сирије, који 313. изврши самоубиство, у источној половини Римске царевине остаде као једини владар Ликиније, који се потом ожени Константиновом сестром. У западној пак половини, у Италији, после поновног царовања Максимијановог, зацари се изнова Максенције, насупрот жељи римског народа. Константин га признаде за цара у Риму, па му упути и миротворно изасланство. Али Максенције не хоћаше мир са Константином, нити га називаше царем, пошто је желео да буде једини господар у свима земљама и областима Римске царевине. Учврстивши се у Риму, Максенције стаде чинити неправду људима: не само гоњаше хришћане, него и своје незнабошце мучаше; убијаше угледне сенаторе и одузимаше њихова имања; насрташе на честите домове; отимаше сенаторима жене и кћери; страсно се бављаше мађијама и гатањем. Због своје свирепе тираније и страшне покварености он беше целоме Риму врло тежак и одвратан. Стога Рамљани тајно упутише молбу цару Константину, који са својом мајком Јеленом живљаше у Британији, да дође и избави их од овог тиранина. Константин најпре упути Максенцију писмо, пријатељски му саветујући да престане са тиранијом. Али Максенције га не само не послуша, и не поправи се, него се још више озлоједи, па се стаде припремати за рат против самог Константина.

Сазнавши за све то, Константин одлучи 312. године да крене у војни поход против Максенција. Али је тај поход представљао огромне тешкоће. И сам Константин није могао бити слободан од невољнога страха. Притом, Константину је било познато да је војска његовог противника многобројнија од његове, и да се Максенције чврсто узда у своје богове, које се старао умилостивити приносећи им на жртву многу децу, девојке и трудне жене; па је још мађијама и чинима оградио себе и своју војску; и тако имао на својој страни велику силу демонску. При таквом стању ствари, Константину је било јасно да није доста уздати се само у људске силе и средства, него треба имати неку вишу помоћ, помоћ одозго. Размишљајући о несрећном стању царевине, која узалуд иште заштиту од бездахних идола; о помоћи Божјој, указаној много пута и оцу

његовом и њему; о политичким превратима који су се збили на његове очи; о срамној погибији трију лица која су заједно с њим делили врховну власт у империји, – он увиде да је безумље узалуд се држати непостојећих богова и остајати у заблуди после толиких доказа.

Усред таквих узбудљивих размишљања, Константин стаде уносити молитву Богу оца свога, да му Он сам открије истину о Себи, да му да храбрости и пружи десницу Своју у предстојећем потхвату. И ова молитва његова би услишена: Господ му се ускоро сам јави, утеши га и упути шта треба да ради. Јевсевије, савременик догађаја, казује оно што је сам лично чуо од цара Константина: „Једном после подне, причао је цар, када се сунце већ поче клонити западу, ја својим очима видех на небу Крст Господњи, направљен од звезда, који је сијао јаче од сунца, и на крсту написано: Овим побеђуј!“

То видеше и сви војнници, и војвода Артемије, који беху поред цара, и чуђаху се; али их и страх поче хватати, јер су незнабошци сматрали крст као рђав предзнак, као знак несреће и смрти, пошто су на крсну смрт били осуђивани разбојници и злочинци. И сам цар Константин беше у недоумици, и питаше се: Шта значи ова појава? Но наредне ноћи цару се у сну јави сам Господ Христос, и опет показа знамење чесног крста, и рече му: Начини овакав крст, и нареди да се носи пред твојом војском, и ти ћеш победити не само Максенција него и све непријатеље твоје.

Уставши од сна, цар исприча својим велможама своје сновиђење. Затим позва веште мајсторе и нареди им да на заставама израде чесни крст од злата, бисера и драгог камења, описавши им облик и изглед јављеног му знамења; усто нареди својим војницима да направе крсни знак на свима својим оружјима, на шлемовима и на штитовима. Поражен дивним виђењем, Константин одлучи у души да не поштује другог Бога осим Христа који му се јави. И позва к себи хришћанске свештенике, и упита их: Ко је тај Бог и какав је смисао знамења које виде? Саслушавши њихов одговор: о једином Богу, о тајни оваплоћења Његовог Сина Јединородног ради спасења људи, о крсној смрти Господа Исуса Који победи силу смрти, о крсном знамењу које му се јавило као о победном знаку, – Константин свесно и потпуно постаде хришћанин у души. Од тога времена он стаде усрдно читати Свето Писмо, и стално је поред себе имао свештенике, ма да још не беше примио свето крштење.

Призвавши Христа Бога као помоћника и заштитника, Константин са свом својом војском, пред којом је ношен чесни крст, крену из Галије у Италију против Максенција. А Максенције, пошто боговима принесе раскошне жртве и саслуша гатаре, осионо пође са великом војском у сусрет Константину. Штићен спасоносним знамењем крста, Константин, после три судара са противником, дође до пред сам Рим. Ту му нанесе одлучан ударац и коначан пораз. Сам Максенције даде се у бекство, али кад би на мосту преко реке Тибра, мост се по дејству силе Божје сруши, и он се удави са одабраним коњаницима својим, као

некада Фараон са војском својом. Константин уђе у Рим свечано као победилац, дочекан од народа са великом радошћу. Свестан да је победу однео Божјом помоћу, Константин узношаше велику благодарност Богу што је силом часног и животворног крста победио тиранина, и нареди да се у средини града истакне застава са крстом. А потом, када захвални Римљани поставише статуу у част новог цара, Константин нареди да се у руке те његове статуе стави и учврсти високо копље у виду крста са следећим натписом на њему: „Овим спасоносним знамењем ослободих ваш град од јарма тирановог и повратих Римскоме народу пређашњи сјај и славу“.

Пошто на тај начин постаде управитељ целе западне половине Римске царевине, Константин први од царева издаде закон 313. године, којим објави потпуну слободу вере за све народе у царевини: многобошцима остави да обављају обреде свога богопоштовања, а хришћанима одобри да се слободно клањају јединоме истинитоме Богу. За овим законом дошао је читав низ закона, благопријатних по Цркву Христову: забрана крсне смрти, укидање крвавих игара у циркусу, престанак многобожачких жртвоприношења и кађење у свечане дане; заведено је празновање недеље, и забрањено вршити у недељу судске расправе, и уопште радити; сирочад и безпризорна деца, бедни и убоги, примљени су под царско покровитељство. По свима градовима настали су празници обновљења и освећења цркава; свуда су се слободно узносиле песме и захвалне молитве Богу; епископи су се несметано састајали и већали о потребама Цркве. Понекад је и сам цар Константин присуствовао тим скуповима, уносио се у питања вере, и радо чинио све за добро хришћанског друштва. Он је свештенослужитеље ослободио од свих несвештеничких дужности и од данка, – као што су и незнабожачки жреци били слободни од данка, – да би се могли потпуно посветити служби Богу. Он је не само вратио Цркви гробља и сва места, одузета од стране гонитеља, него је још поклатио неколико великих здања, звана базилике, које су употребљаване као суднице, а које је било лако преобратити у цркве. Он је препустио право пастирима да решавају спорове и несугласице међу хришћанима. Цар Константин је на своме шлему носио монограм „Христос“,⁵³ као очигледан за све знак његовог побожног поштовања Христа Бога. Он је својим војницима прописао молитву, коју су они били дужни читати сваке недеље, јер је она била исповедање срдчане вере самога цара, и стварала је расположење према Свемогућем Даваоцу добара и Помоћника у свима пословима.

Овако држање цара изазва међу хришћанима одушевљење. Савременик Јевсевије овако описује то време: „Сада је светао и ведар дан, без икаквог облака, обасјао Цркву Христову зрацима небеске светлости. Ми треба да смо свесни, да наша срећа премаша наше заслуге. Ми смо веома запрепашћени благодаћу Виновника тако великих дарова; ми се како треба дивимо Њему и говоримо с

⁵³* Тај се монограм састојао из два слова: Х и Р, у коме је прво слово покривало друго.

пророком: Ходите и видите дела Бога, који учини чудеса на земљи (Пс. 45,9). Људи сваког узраста, мушког и женског пола, радујући се свом душом, умом и срцем уносе молитве и благодарења Богу“.

Док је на Западу било хришћанима тако добро под владавином Константиновом, дотле је ствар сасвим друкчије стајала на Истоку, где је царовао Ликиније. Васпитан на двору Диоклецијана, пуководац под Галеријем, Ликиније је, поставши цар, у души ненавидео хришћане. Оженивши се Константиновом сестром 313. године, он у прво време није се усуђивао да се противи своме моћном шураку, него је чак потписао Милански закон о слободи вере. Али ускоро, пошто после смрти цара Максимиана, постаде пуновласни господар целог Истока, он поче притешњавати и унижавати хришћане. Бојећи се да не изгуби своју царску власт и подајући се клеветама представника идолопоклонства, он је затварао и рушио хришћанске храмове под изговором, да се у њима моле за Константина а против њега; и захтевао је од свих, нарочито од своје војске, незнабожачку заклетву и приношење жртава идолима. Оне који га не би послушали, он је слао у прогонство, стављао на ужасне муке, па и убијао. Колико је био подозрив и свиреп, не само према хришћанима, него и према другима, показује и ово: он је предао на смрт жену и кћер свога бившег покровитеља, Диоклецијана, и побио сву децу цара Максимиана, цара Севера и цара Галерија.

Ликинијеви односи према Константину нису могли бити, и нису били пријатељски. Ту је било у Ликинија и лукавства и двоумљења: уверавао је Константина у своје пријатељство, а потајно га је мрзео и радио му о глави. Но његова лукавства нису успевала, и међу њима је не једанпут долазило до раздора, који су се завршавали ратом. Константин је остајао победилац, али је, обмањиван лажним уверавањима зета, закључивао са њим мир. Но ипак су се односи међу њима у току времена заоштравали све више и више. Најзад је Ликиније престао да скрива своје замисли против Константина и ступи у отворену борбу. Године 323. међу њима се распламти жесток рат. Тај рат је имао коначно решити судбину хришћанства у Римској царевини, која је обухватала „сву васељену“.

Оба цара скупише велике војске, и спремаху се за решавајућу битку. Изгледало је да је изумируће незнабоштво кренуло у рат против хришћанства, које се јавило у свету да обнови човечанство. Уочи битке, окружен жрецима и гатарима, Ликиније сабра одабране војнике и своје најбоље пријатеље у хладовиту шумицу, где су стајали идоли, обави свечано жртвоприношење, и обраћајући се присутнима рече: „Пријатељи, ево наших богова, које треба обожавати, као што су нас томе учили наши преци. А старешина непријатељске нам војске, одбацивши отачке обичаје, примио је лажна схватања и прославља некаквог туђег, непознатог Бога. Срамним знамењем његовим, крстом, он срамоти своју војску; уздајући се у њега, он је подигао оружје не толико противу нас колико противу богова. Сам ће исход показати ко је у праву а ко у заблуди;

ако ми победимо, онда је јасно да су наши богови – истинити богови; а ако однесе победу Константинов Бог, кога ми ништа не сматрамо, туђиначки Бог, онда нека га обожава. Али је ван сваке сумње да ће наши богови победити. Зато полетимо смело са оружјем у рукама на безбожнике!“

Напротив, Константин се пред битку удаљавао у свој шатор и тамо се молитвом и постом припремао за борбу. У тим судбоносним тренуцима он је вршио смотру своје прошлости: сећао се многобројних опасности у којима се налазио и које је срећно пребродио; сећао се срамних погибија гонитеља хришћанства, и јуначког и спокојног умирања следбеника Христових; и видећи у свему томе промишљање Свевишњег, он је и себе и свој потхват поверавао небеском руководству и заштити. Хришћани пак усрдно су се молили за цара, свога покровитеља; свето знамење вило се међу пуковима Константиновим и одушевљавало надом на небеску помоћ. Са побожношћу је војска Константинова гледала у то победно знамење, а непријатељи су га са страхом посматрали. Ликаније је сам уверавао своје војнике да не треба да обраћају пажњу на непријатељске заставе, „јер су оне, – говорио је он, – страшне својом силом и непријатељске нама“.

Незнабожачки жреци и гатари прорицали су Ликанију победу, али ју је Бог подарио Константину. Ликиније је многократно вршио нападе на противника који је напредовао, али је увек доживљавао поразе и спасавао се бекством. И онда се притворно кајао, молио за мир, па је опет тајно прикупљао нову војску, и тражио помоћ од варвара. Најзад, победа на мору коју у близини Византије однесе Константинов син Крисп, и битка код Адријанопоља коначно решише исход рата. Ликиније положи оружје, а кроз кратко време би погубљен у Солуну, јер је и после тога био склопио заверу против Константина. Тако 323. године Константин постаде једини господар целе Римске царевине.

Победа над Ликинијем још једанпут, и тако очигледно и опипљиво, убеди Константина, да се земаљска блага и успеси дају поштоваоцима истинитога Бога. И сматрајући себе за смирено оруђе у рукама Свевишњег, Константин ево какву хвалу смирено одаје Богу за све своје успехе. „Неће бити никаква гордост, вели он у једном од својих указа, ако се хвали онај који је свестан да је добротинства добио од Свевишњег Бића. Моју службу Бог је нашао и оценио као подесну за испуњење Његове воље. Почевши од Британског мора, ја сам уз помоћ неке свевишње силе гонио пред собом све страхоте које су ме сретале, да бих род људски, васпитаван под мојим утицајем, призвао на служење свештеном закону и под руководством Највишег Бића узрастао преблажену веру ... Ја сам чврсто веровао, да сам обавезан принети великоме Богу сву душу своју, све чиме дишем, све што постоји у дубини мога ума“.

Тако настројен у души, Константин после победе прошири и на хришћане Источне царевине она права која су имали хришћани на Западу. Он и на Истоку забрани да се у име цара приносе жртве идолима. За управитеље

области бирао је првенствено хришћане; старао се о обновљењу и подизању цркава; враћао хришћанима имања, која су им била одузета у време гоњења. У једном указу његовом стајало је: „Наређујемо да се имања врате свима онима, који су изгубили имање пролазећи неустрашиво и јуначки славно и божанствено поприште мучеништва, или постали исповедници и стекли себи вечну наду; и који су лишени били имања, приморани да се селе, пошто нису пристали пред гонитељима да се одрекну своје вере“. – У случајевима где није било блиских сродника, одузета хришћанима имања предавана су месним црквама; приватна пак лица, од којих су узимана мученичка имања, добијала су накнаду из државне касе.

Константинова хришћанска осећања изражена су нарочито и потпуно у једном његовом распису обласним управитељима. „Сада, обраћа се он у том распису Богу, молим Тебе, велики Боже! буди милостив и благонаклоњен према Твојим источним народима; и преко мене, слуге Твога, даруј исцељење свима обласним управитељима ... Под Твојим руководством ја сам започео и довршио дело спасења; увек носећи напред Твоје знамење, ја сам водио победоносну војску; и где год ме је позивала нека друштвена неопходност, ја сам следовао том знамењу Твоје силе и ишао на непријатеље. Зато сам Ти ја и предао своју душу, добро окушану у љубави и страху, јер искрено љубим име Твоје и с побожним поштовањем стојим пред силом, коју си Ти много пута очигледно показао и којом си веру моју укрепио ... Хоћу, да народ Твој ужива спокојство и мир; хоћу, да слично вернима и заблудели уживају пријатности мира и тишине, јер такво васпостављање општења може и заблуделе извести на пут истине. Нека нико не узнемирава другог ... Људи паметни треба да знају, да ће само они живети свето и чисто које Ти сам призовеш да почивају под светим законима Твојим; а који се одвраћају, нека, ако им је воља, владају уделом свога лажног учења ... Нека нико не наноси штету другоме; што је један сазнао и схватио, то нека употреби, ако је могуће, на корист ближњега; а када је то немогуће, онда треба да га остави, јер једна је ствар – добровољно примити на себе борбу за бесмртност, а друга – бити приморан на то силом ... Удаљујући савест од свега рђавог, користимо се сви дарованим нам благом, тојест благом мира“.

О крштењу цара Константина казује се ово: по промислу Божјем, који све уређује на корист људима, цар Константин се разболе од врло опасне и неизлечиве губе, и беше у ранама сав од главе до пете. И довођаху к цару многе врло мудре лекаре и врачаре, не само из римскога царства него и из Персије. Али му све то нимало не поможе. Затим дођоше к цару Јупитерови жреци са Капитола и рекоше: Ако се не окупаш у крви мале деце и не умијеш док је још топла, не можеш се излечити; а учиниш ли то, одмах ћеш оздравити. И нема ти другог лека осим овога.

Цар посла на све стране да покупе малу децу ради потребне крви. И донесоше на Капитол много деце, одојчади. А кад дође дан у који је требало да

се деца покољу, цар крену на Капитол где су жреци имали да му спреме купање у крви. И где, стече се мноштво жена које чупаху косе своје и ноктима кидаху лица своја, кукајући и горко наричући. Цар упита, због чега оне толико плачу. А када сазнаде да су то мајке деце која су имала бити поклана, сажали се на њихово горко ридане и сузе, и рече: О, како огромне нечовечности у оних што ми саветоваше да пролијем невину крв! Није сигурно да ћу оздравити и ако се окупам у невиној крви. Па и кад бих насигурно знао да ћу се излечити, боље је да ја један трпим болест, него да пролијем крв толике дечице која ми никакво зло нису учинила, и да њихове мајке у неисказану жалост и тугу вргнем. – Рекавши то, врати се у двор, и нареди да мајкама врате дечицу читаву, и још да свакој даду злата из царских ризница, и да их отпусте с миром.

Видећи такво милосрђе царско, преблаг и Бог узврати му двоструким здрављем: телесним и душевним. Јер посла к њему своје врховне свете апостоле Петра и Павла, који му се, кад он спаваше, јавише у виђењу стојећи крај постеље његове. И упита их цар, ко су и откуда су. А они му рекоше: Ми смо Петар и Павле, апостоли Исуса Христа; Он нас посла к теби да те упутимо на пут спасења; и да ти покажемо бању у којој ћеш добити здравље и тела и душе; и да ти обећамо од Бога живот вечни што си поштедео децу и покљонио им привремени живот. Позови дакле епископа Цркве, који се из страха од тебе скрива у гори Сорактес, и послушај његово учење: он ће ти показати купатило, у коме ћеш се очистити од сваке нечистоте, и изићи из њега здрав и душом и телом. – Рекавши то, свети апостоли отидоше од њега.

Цар се трже иза сна. Утом уђе к њему лекар по обичају. И он рече лекару: Није ми више потребно ваше лечење, јер се надам божанској помоћи. – И рече му да иде. Затим нареди да свуда траже епископа Цркве, и да га чесно доведу к њему. А када нађоше епископа и доведоше к цару, он га прими с поштовањем и љубављу, јер сам устаде, сrete га и пријатељски загрли. Затим упита епископа: Има ли у вас неких богова који се зову Петар и Павле? – Епископ одговори: Царе, у нас је један Бог, који створи небо и земљу и све што је на њима. А Петар и Павле о којима говориш нису богови, него слуге Божје, који проповедаше по васељени име Христово, па најпосле и крв своју пролише за Господа свог, јер их Нерон погуби.

Чувши то, цар се обрадова и рече: Молим те, епископе, покажи ми њихове ликове, ако их имаш изображене на слици, да бих сигурније сазнао, да ли су то они који ми се у сну јавише. – Епископ одмах посла ђакона да донесе икону светих апостола Петра и Павла. И када цар виде ликове апостола на икони, рече: Заиста, то су они које видех. – И подробно исприча епископу своје виђење, и моли га да му покаже такво купатило, у коме би се могао очистити од душевне и телесне губе, као што му у виђењу рекоше апостоли. Свети епископ Цркве рече цару: Царе, у то купатило не можеш ући док најпре не поверујеш чврсто у оног Бога кога су проповедали апостоли што ти се јавише. Цар одговори: Када не бих веровао да је Исус Христос једини Бог, никада не бих

позвао к себи твоју светињу. На то му светитељ рече: Најпре треба да постиш, и да молитвом и сузама и исповедањем грехова својих умилоставиш Бога. Стога скини са себе порфиру и круну за смирење; и нареди да се затворе идолски храмови, и да престану приносити им жртве; дај слободу хришћанима који су у прогонству, и пусти оне који су у оковима, буди добар према онима који ти се обраћају молбама, и свакој праведној молби изићи у сусрет; и дај од имања свог обилну милостињу сиротињи. – И обећај да ћеш све то стварно учинити. Епископ метну руку на њега, помоли се Богу, поучи га, и отиде.

Сазвавши све верне, епископ Силвестар нареди им да и они посте и моле се, еда би престало гоњење на цркву Божју, и развејала се тама идолопоклонства, и засијала свима спасоносна светлост. А крштење Константиново би одложено за касније.^{*54}

И одмах издаде цар заповест да нико не сме хулити Христа нити злостављати хришћане. И подиже у царском дому свом цркву у име Спаситеља Христа. И нареди да се слободно крсте сви који желе да буду хришћани, а да беле хаљине за крштење узимају из царских ризница. И крсти се у то време врло много људи; и из дана у дан растијаше и увећаваше се Црква Христова, а идолопоклонство опадаше. И настаде радост велика код хришћана, јер их беше тако много у Риму да хтедоше већ да протерају из града све који не желе да буду хришћани. Али цар запрети народу говорећи: Бог наш не жели да Му ико приступа на силу и под морањем, него ако ко добровољно и благонамерно приступа Њему, тај Му је по вољи, и Он га милостиво прима. Стога нека сваки слободно верује како хоће; и нека један другога не гони. – Таквој наредби царевој људи се веома обрадоваше, јер допушта свима да слободно живе, сваки у својој вери и по својој слободној вољи.

И не само у Риму настаде радост међу вернима, него и у целом свету: јер свуда стадоше ослобађати окова и пуштати из тамнице верне, мучене за Христа; исповедници Христови се враћаху из прогонства; они који су се из страха од мучитеља крили по планинама и пустињама, слободно се враћаху својим домовима. И свуда гоњење умуче, и насиље престаде.

Поставши јединим владарем целе Римске царевине, и објавивши слободу вере у целом свету, Константин није остао „млак“ (Откр. 3,15), у своме царском животу. Одрекав се незнабоштва и ставив се на чело хришћанског друштва, он је у хришћанству гледао најважнији ослонац царевине, основно јемство моћи и напретка државе, која је, по његовом мишљењу, дужна крчити пут ка слободном, непринудном, завлађивању Царства Божјег на земљи и указивати и давати средства за васпитавање и усавршавање рода људског у духу Христовом. Као отворени покровитељ хришћана, Константин је био мало вољен у Риму, где је било још много незнабожачких обичаја и нарави. И сам он није волео Рим са

^{54*} Цар Константин би крштен 337. г. у Никомидији од епископа Евсавија.

његовим Пантеоном, где су, такорећи механички, били сабрани незнабожачки богови свих покорених народа те је ретко и нерадо посећивао стару престоницу. И Римљани, благодарни ослободиоцу за избављење од тиранина Максенција, нису схватили и нису могли како треба да оцене делатност цареву; у њему су они гледали нарушиоца својих стародревних поредака, непријатеља своје вере, тесно везане са политичком величином Рима. Њихово незадовољство и роптање, чак завере и покатакд отворене побуне, подстакли су Константина на мисао да сагради себи нову престоницу, град хришћански, који ничим не би био везан са незнабоштвом. Константину се допадао положај древног маленог града Византије на обалама Босфора, обележеног усто поморском победом над Ликинијем. И он га изабра, и начини од њега нову престоницу империје. Он је сам у свечаној процесији одредио крајње границе новоме граду и стао градити велелепне грађевине. Пространи дворци, водоводи, купатила, позоришта, украсише престоницу. Она би испуњена ризницама уметности, довозеним из Грчке, Италије и Азије. Али се у њој нису градили храмови, посвећени незнабожачким боговима. Главни украс новог града били су храмови, посвећени истинитоме Богу, у зидању којих је узимао живо учешће сам цар, покровитељ хришћана. Он се чак лично старао и о снабдевању тих храмова богослужбеним књигама.

Прожет дубоким религиозним осећањем, Константин је у новој престоници удесио и свој свакодневни живот према захтевима побожности и светости. Сам његов дворца био је очигледни одражај његовог хришћанског настројења. „У царским дворанама било је устројено подобије цркве Божје, и цар је својим устрјем према побожним упражњавањима давао пример другима. Он се свакодневно у одређене сате затварао у неприступачне одаје и насамо разговарао с Богом, и у молитвама просио оно што му је потребно; а понекад је и своје дворјане звао да узму учешћа у тим молитвама. Он је са нарочитом побожношћу проводио недељу и петак: у те дане прекидао је обичне послове и сав се посвећивао служби Богу. Саговорници његови били су „тајници Речи Божје“ – епископи и свештеници; његови службеници и стражари одликовали су се чистотом живота и врлинама. Хришћанин – домаћин двора стављао је на све хришћански печат. У главној дворани на позлаћеном своду био је изобразен Крст од драгог камења и злата. Над главним улазом у царске палате, на највиднијем месту, стајала је оваква слика: лик царев, изнад његове главе крст, а под ногама његовим змај, ринут у бездан. Смисао слике је овај: змаја, непријатеља рода људског Константин је у лицу гонитеља хришћанства – незнабожачких царева, ринуо у бездан погинути спасоносном силом Крста.

Нова престоница би названа по имену свога оснивача: Константинопољ = Константиноград (= Цариград). Настанивши се у дивној престоници, цар Константин није могао остати равнодушан према поруганој колевци хришћанства – Светој Земљи, у којој је Господ Исус живео, страдао, умро и васкрсао. Имајући изузетно побожно поштовање за знамење Крста, он је веома

желео да прослави само Живоносно Дрво, на коме беше распет Цар и Господ. Али као војник који је пролио много крви, он је сматрао себе недостојним да то учини сам лично. Ту благочестиву намеру његову оствари његова чесна мати, царица Јелена, коју он посла у Јерусалим, снабдевши је пуномоћијем и богатим даровима.

Царица Јелена, како казује Јевсевије, та старица упути се на Исток са младалачком брзином, да би се поклонила месту где су стајале ноге Господње. Дошавши тамо, она затече у Светој Земљи велику пустош, пошто су незнабошци, из мржње према хришћанству, многе светиње порушили, неке наружили, неке затрпали. Сам гроб Господњи био је затрпан ђубретом; а на брежуљку до самог гроба било је подигнуто идолиште „сладострасном демону љубави“ – Венери. Тада благочестива царица Јелена из својих средстава подиже прекрасне цркве: над пећином Рождества Христова, на Гори Маслинској – на месту Вазнесења Господња, у Гетсиманији – на месту Успења Пресвете Богородице, поред дуба Мавријског на месту где се Бог јавио Аврааму.

Но главна брига благочестиве царице била је да испуни жељу свога сина: пронађе само Крсно Дрво, на коме је био распет Спас света. Али место где је био сакривен Крст Господњи било је непознато. Стога блажена Јелена сазва све Јевреје у Јерусалиму и распитиваше их где је, на ком месту сакривен Крст Господњи. Они одрицаху да ишта знају о томе. Али кад им царица запрети мукама и смрћу, они указаше на неког врло старог Јеврејина, Јуду, да он можда зна што о томе. Али и Јуда одрицаше да ишта зна о томе. Но када га царица баци у један дубок ров, где он остаде неко време, он обећа да ће казати. Извађен из рова, он каза да се Крст Господњи налази испод Венериног храма на брежуљку. Царица Јелена нареди да се храм Венерин сруши, да се сав материјал уклони, и онда копа. Пошто идолиште Венерино би срушено, свети патријарх јерусалимски Макарије одржа молепствије на поруганом месту, и онда стадоше копати. И убрзо из земље се стаде разливати диван мирис, и би откопан гроб Господњи и Голгота, и у њиховој близини пронађена три крста, и поред њих таблица са натписом и чесни клинци. Али настаде недоумица око тога који је од три крста Господњи. Но по промислу Божјем догоди се да тада изношаху једног мртваца на сахрану; патријарх Макарије нареди да пратња стане, и да се крстови један за другим међу на мртваца. И када Крст Христов би положен на мртваца, мртвац тог часа васкрсе. Видећи то чудо, сви се обрадоваше и прославише силу Животворног Крста Господњег. Царица се с радошћу поклони Крсту и целива, а са њом и сва њена свита. Но пошто због мноштва народа многи не могаху прићи, видети и целивати Крст, то молише да га макар издалека виде. Тада патријарх Макарије, ставши на узвишицу, сатвори воздвижење (= уздизање, подизање) Часнога Крста, показујући га свему народу, а сав народ викаше: Господе, помилуј! То прво Воздвижење Крста Господњег би 326. године. Од тада Православна Црква празнује тај догађај сваке године 14. септембра – Крстовдан. Том приликом се многи незнабошци и Јевреји

обратише ка Христу, међу њима и Јуда који показа место. Он при крштењу доби име Киријак; потом постаде патријарх јерусалимски, а за време Јулијана Одступника би мучен за Христа, и тако пострада као мученик.^{*55}

Чесни Крст би затим стављен у сребрни ковчег на чување и ради поклоњења. А света Јелена узе честицу Животворног Крста да носи своме сину као дар. И сагради блажена царица у Светој Земљи још осамнаест цркава, поред гореспомених; све их веома украси и снабде свима потребама, па се врати у Цариград, носећи са собом честицу Дрвета Животворног Крста и свете клинце, којима беше приковано Тело Христово. После тога блажена царица поживе још неко време, па се 327. године, у својој осамдесетој години, престави Господу, коме својим животом добро угоди, и би чесно погребена.

Добивши од матере, блажене Јелене, скупочену ризницу – честицу Часног Крста, цар Константин одлучи да украси гроб Господњи и подигне храм, који би био „велељепнији од свих храмова“. И заиста, кад је био подигнут, храм је представљао чудо од лепоте, да је све савременике доводио у усхићење. Историчар Јевсевије најпохвалнијим речима описује неисказану лепоту тога храма.

Своју бригу о Христовој Цркви благочестиви цар је распростирао и на њен унутрашњи живот. У јединству Цркве он је гледао најсигурнији залог за напредак државе. Али у његово време Црква је била узнемиравана од неких унутрашњих несугласица и нереда. Тек што се зацари у Риму, Константин с тугом сазнаде за сукобе међу хришћанима у Африци. Тамо је планула борба због постављења за епископа картагенског Цецилијана – „издајника“;^{*56} а његови су противници изабрали себи за епископа Мајорина, који убрзо умре, и на његово место би доведен коловођа побуне против Цецилијана Донат, презвитер картагенски. Присталице Донатове – „донатисти“, зближивши се са новацијанима,^{*57} стадоше тврдити да они сачињавају Цркву Христову, и у своме лудом фанатизму нису се устручавали да отимају храмове од својих противника. Због тога цар Константин посла у Картагену свог љубљеног и уваженог епископа Осију,^{*58} да ту ствар извиди и противнике измири, и да у исто време разда новчану помоћ тамошњим сиромашним хришћанима. Потом по царевом наређењу бише одржана два сабора против донатиста: један у Риму, други у Арелату. Осуда, изречена против расколника донатиста на ова два

^{55*} Спомен његов празнује се 28. октобра.

^{56*} Издајницима су за време гоњења хришћана називали оне који су из страха предавали незнабошцима свештене предмете; за Цецилијана се говорило да је гонитељима предао свештене књиге, што није било тачно.

^{57*} Новацијани су учили да пале за време гоњења, и уопште оне који тешко, „смртно“ греше, треба примати у општење с Црквом не кроз покајање него кроз поновно крштење.

^{58*} Осија, родом из Шпаније, епископствовао преко 50 година; у време Диоклецијановог гоњења прославио се као исповедник Христа. Био епископ у Кордуви. Цар Константин позвао га на свој двор и окружио га љубављу и поверењем. У ондашњем хришћанском друштву било је распрострањено мишљење, да на цара Константина има силан утицај његов љубљени саветник – епископ Осија.

сабора, би потврђена сабором у Милану 316. године, на коме је Константин лично председавао. После победе над Ликинијем 323. године, Константин затече на Истоку силне спорове поводом Аријеве јереси.^{*59} Историчар Јевсевије овако описује то стање: „Спорове су водили не само представници Цркве, него се и народ беше поделио; ствари су узеле тако недоличан обрт, да је божанско учење подвргавано увредљивим подсмесима чак и у незнабожачким позориштима“. Дошав у Никомидију, Константин би веома изненађен раздорима, изазваним аријанством. Но у почетку он није схватио важност тих догађаја. Али је ипак обратио пажњу на то. У прво време он упути опширну посланицу епископу Александру и Арију, молећи их да престану са међусобним раздором. По царевом мишљењу, неоправдана је епископова неопрезност и оштро постављање питања, а крив је Арије што је прекинуо општење, не покоравајући се епископу. Са том посланицом, Константин упути у Александрију епископа Осију, да на лицу места извиди ту ствар и поради на умирењу Александријаца. Осија изврши царев налог. Истина, он не успе да измири противнике, али из ислеђења спора он изнесе убеђење: да Аријева јерес није пусто празнословље, већ озбиљна претња самом темељу хришћанске вере, јер води одрицању целокупног хришћанства.

Епископ Осија се врати к цару 324. године и изложи му озбиљну опасност коју представља аријански покрет. Тада се Константин реши да сазове Васељенски Сабор, као једино средство за умирење Цркве. Цар одреди да се Сабор састане у граду Никеји,^{*60} и учини све да се епископима олакша пут до Никеје. У Никеју онда допутоваше епископи из Египта, Палестине, Сирије, Месопотамије, Мале Азије, Грчке, Персије, Јерменије; из Рима, уместо престарелог епископа, дођоше два презвитера. Међу сакупљеним епископима

^{59*} Арије је богохулно учио да Исус Христос није вечни и безпочетни Бог, није једносуштан са Богом Оцем, и било је времена када Њега није било. Арије је добио образовање у Антиохији у школи мученика Лукијана; поставши презвитер у Александрији скренуо је на себе пажњу својом умном даровитишћу и строгим животом. Горд због тога, није обраћао пажњу на савете и опомене свога епископа Александра; па се није покорио ни сабору, сазваном од епископа, који га је осудио. Осим тога, заводећи клир и народ својом красноречивошћу, он се постарао те је кукољ свога лажног учења посејао и ван граница своје помесне Цркве. Имајући доста присталица, он је упутио изасланство са жалбом многим епископима источних цркава. Тамо је нашао присталице, на челу са Јевсевијем никомидијским, школским другом својим, сродником царевим, и стога човеком утицајним. Јевсевије, престонички епископ (то је било још за време цара Ликинија, коме је Никомидија била престоница) није признао ауторитет суда александриског епископа. У писму Арију Јевсевије је писао: „Прекрасно умујући, жели да сви тако умују, јер је свакоме јасно да створенога није било док није уведено у постојање; а што је уведено у постојање, то има почетак“. Стога се епископ александриски нашао у тешком положају, и он се 318. године реши на крајњу меру: сазва сабор од сто епископа; одлучи од цркве Арија и његове присталице; отера богохулника из Александрије, и окружном посланицом обавести о томе све цркве. Али ова мера још више распали аријанске спорове и њихов пламен разнесе по целом Истоку. Ствар Аријева је на тај начин изгубила помесни карактер и добила општи црквени значај.

^{60*} Никеја, сада бедно насеље Исник, а тада огроман и богат град, главни град приморске области Витиније. Никеја је била везана са морем помоћу језера, те је била подједнако приступачна и с мора и са сува. У Никеји се налазио огроман дворца царски и много грађевина, где су се комотно могли сместити сабрани епископи и клирици, а удаљена је била свега 20 миља од Никомидије, ондашње цареве резиденције.

беху: престарели Александар александријски, први изобличитељ Арија, који са собом беше довео архиђаконата Атанасија, храброг даровитог борца против аријанаца, који касније би архиепископ александријски и доби назив: Велики; затим свети Николај, епископ града Мира Ликијског; па свети Спиридон Чудотворац. На Сабор су дошли епископи са презвитерима и ђаконима, те их је било преко 2000 душа, од којих 318 епископа.

Сабор би отворен месеца јуна 325. године⁶¹ у огромној палати царског дворца. Када се сви сабраше, у дворану уђе цар Константин, обучен у своју сјајну царску одору. Он ћутке приђе својој златној столици, и не седе док му епископи не предложише да седне. Затим, саслушавши поздравно-захвалне говоре Евстатија антиохијског и историчара Јевсевија кесаријског, Константин се сам обрати Сабору речју, у којој изрази своју радост што види тако велики скуп отаца, и мољаше их да мирољубиво реше спорна питања. „Бог ми је помогао, говораше он тада, да свргнем нечестиву власт гонитеља, али је за мене несравњено болнија од сваког рата, и несравњено пагубнија од сваке крваве битке унутрашња међусобна борба у Цркви Божјој“.

Аријанци су се на Сабору држали смело и самоуверено; на њиховој је страни било до 17 епископа, на челу са престоничким архијерејем, који је имао веза у царском двору. Арије је упорно бранио своје учење, употребљавајући сву своју красноречивост. Али непоколебива, убеђена приврженост саборских отаца црквеном учењу посрами лажну мудрост богохулника. Дубоко и свестрано познавајући истине хришћанске вере, оци Сабора су снажно и успешно оповргавали аријанску јерес. У томе се нарочито одликовао александријски ђакон Атанасије. Он је својом богонадахнутом речитошћу кидао као паучину лукаво красноречје јеретика. Спорови су били ватрени и дуги. Али је на крају било јасно, да је аријанско учење далеко од истине, лажно и безбожно.

Осудивши аријанство потпуно и одлучно, оци Сабора одлучише да вернима даду тачно исповедање православног учења – Символ вере. И свети оци Сабора саставише Никејски символ вере, општеобавезан за целу Васељенску Цркву.

Завршна свечана седница Никејског Васељенског сабора одржана је у Никеји у царском дворцу 25. августа 325. године. Праштајући се са оцима Сабора, цар их је у својој опроштајној речи молио да имају мир међу собом. „Чувајте се, говораше им он, горких спорова између себе. Нека нико нема зависти према онима који показују нарочиту мудрост: вредност свакога сматрајте заједничком сопственошћу целе Цркве. Они виши и одлучнији нека не гледају осино на оне ниже: Бог једини зна ко је одличнији. Савршенства ретко где има, и треба бити снисходљив према слабијој браћи; мирна слога скупоченија је од свега. Спасевајући неверујуће, имајте на уму да није могуће убедити свакога ученим расуђивањем; поуке треба саображавати према различним расположењима

⁶¹* Спомен св. Првог Васељенског Сабора празнује се 29. маја (видети тамо опширније) и у недељу Св. Отаца пред Педесетницу – Духове.

свакога по угледу на лекаре који своје лекове употребљавају према разним болестима“.

После тога цар Константин је живео још десет година и увек се верно држао Никејског исповедања вере, и ревностно се старао да у своме царству утврди дух хришћанске побожности. Поседујући опште образовање, а посебно и богословско, он је водио разгранату преписку са представницима Цркве по питањима вере, побожности и устројства хришћанског живота, а неретко је и у своме двору иступао пред скуп дворјана и народа с поукама о вери и побожности. Необично трудољубив, цар није трпео нерад. Великодушан и врло скроман, он није волео овације. Стојећи сам на великој моралној висини, Константин је желео да све који су долазили с њим у додир подигне до те висине. Тако, једном приликом он уразуми једног велможу – зеленаша на следећи начин. Позва га к себи, па га ухвати за руку и упита: До каквих размера ћемо пружати своју похлепност? Затим, обележивши копљем на земљи простор у величини човекова раста, рече му: Када би ти стекао сва богатства овога света и загосподарио свима стихијама земље, и тада се нећеш користити ничим већим од оваквог парчета земље; но и то је питање, да ли би се удостојио добити то!

Другом једном приликом, саслушавши ласкаву реч једног лица од положаја, које називаше цара блаженим и говораше да ће он, „удостојен у овом животу да влада над свима, и у оном животу управљати заједно са Сином Божјим“, Константин му одговори нежно: „Боље је, помолити се за цара да се он у оном свету удостоји бити слуга Божји“.

Дарежљивост царева текла је као велика река; он је, по сведочанству својих савременика, „од јутра до мрака тражио коме да учини неко добро“; убоге, и уопште људе избачене на улицу, он је снабдевао и новцем, и храном, и одећом; о сирочади он се бринуо место оца; девојке, које су остале без родитеља, он је удомљавао. Нарочито је многа добра чинио на Васкрс. У својој новој престоници он је завео обичај, да се на Васкршњу ноћ по свима улицама пале високи стубови од воска, као неке пламене буктиње, те је та тајанствена ноћ постајала светлија од дана, а изјутра је цар свима невољнима обилно раздавао поклоне. Тако је радио и о другим празницима и свечаностима.

Последње године, а нарочито последњи дани земнога живота цара Константина, и његова кончина, били су достојни завршетак његове побожне настројености. Још док је смрт била далеко од њега, он се почео припремати за њу. У својој новој престоници он подиже храм у име Светих апостола, и у средини – би удешена гробница. У почетку није било јасно ради чега је то учињено, а потом се испоставило да је благочестиви цар спремио гробницу за себе. Мисао о смрти постаде за цара предмет напрегнутог размишљања, чим он стаде осећати опадање својих физичких сила. Године 337. он последњи пут свечано отпразнова у Цариграду Васкрс и убрзо занеможе. Предосећајући

блиску кончину, он се сав предаде светим упражњавањима: често је клечећи ревносно изливао своје пламене молитве пред Богом. По савету лекара он у то време пређе у град Елеопољ^{*62} да се тамо лечи у топлим водама. Но пошто му од купања у топлим водама не би ништа боље, он пређе у Никомидију. Ту остави завештањем царство тројици синова својих. Своју последњу захвалну молитву Богу цар заврши овим речима: „Сада се осећам истински блажен, јер имам чврсту веру да сам се причестио Божанском светлошћу и удостојио бесмртног живота“.

Велики и равноапостолни цар Константин предаде своју свету душу у руке Небеског Цара – Христа Бога на сам дан Педесетнице 337. године, у својој 65. години. Тело његово би свечано пренесено у Цариград, и сахрањено, по његовом завештању, у цркви Светих апостола. И сада свети равноапостолни цар живи бесконачним животом у вечном царству Христа Бога нашег, коме са Оцем и Светим Духом част и слава кроза све векове. **Амин.**

^{62*} Налазио се недалеко од Никомидије.

САДРЖАЈ:

[ПАМЉТЪ] СЪТЪХЪ ВЕЛИКИХЪ ЦАРЕЙ И РАВНОПЪЛЪХЪ КОНСТАНТИНА И ЁЛЕНЪ.....	1
На велицѣй вечерни.....	1
На оутрени.....	6
На литѣргиѣ.....	16
Пролози.....	19
[СПОМЕН] СВЕТЪХЪ ВЕЛИКИХЪ И РАВНОПОСТОЛНИХЪ ЦАРЕВА КОНСТАНТИНА И УЛЕНЕ.....	24
На великомъ вечернѣ.....	24
На Утрени.....	29
На Литѣргиѣ.....	37
Синаксарско житиѣ.....	40
ИВАЊОСТА СЪТЪМЪ РАВНОПЪЛЪНЫМЪ ЦАРЕМЪ КОНСТАНТИНУ И ЁЛЕНЪ.....	43
Мѣтка ѿ-а.....	52
Мѣтка б-а.....	52
ОПЫТА [ДОПОЛНЕНАГО] КАНОНА СЪТЪМЪ ВЕЛИКИМЪ ЦАРЕМЪ И РАВНОПЪЛОМЪ КОНСТАНТИНУ И ЁЛЕНЪ.....	53
ЖИТИЕ СВЕТОГ РАВНОПОСТОЛОГ ЦАРА КОНСТАНТИНА ВЕЛИКОГ, И СВЕТЕ ХРИСТОУБИВЕ МАЖЕ ЊЕГОВЕ УЛЕНЕ.....	61
Садржај.....	78

✻ НОВИЊ СЕРБАДКА ЈЕЋИ ГОДА ЕКА БЛАПРАДЪ. © НОВИ СРБАДКА 2015. ГОД. У БЕОГРАДУ. ✻